

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE
KARDELJEVA PLOŠČAD 5
1000 LJUBLJANA

Lea Čiček

SOCIALNA DRŽAVA :
POLITIKA IZOBRAŽEVANJA IN NJEN POMEN PRI
ZAPOSOLOVANJU

Diplomsko delo

Ljubljana, 2002

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE
KARDELJEVA PLOŠČAD 5
1000 LJUBLJANA

**SOCIALNA DRŽAVA –
POLITIKA IZOBRAŽEVANJA IN NJEN POMEN PRI
ZAPOSLOVANJU**

Diplomsko delo

Študentka : Lea Čiček, Politologija –

APJU

Mentor : dr. Andrej Lukšič

Ljubljana, 2002

UVOD	4
NAČELO ENAKOSTI	6
ŠOLA KOT SOCIALIZATOR	8
2. IZOBRAŽEVANJE	10
Država in politika izobraževanja	10
2.1. VRTEC	12
2.1.1. Javni vrtec	13
2.1.2. Zasebni vrtci	13
2.1.3. Vzgoja na domu	14
2.1.4. Vpis otrok v vrtec v številkah	15
2.2. Cilj države	16
2.2. OSNOVNA ŠOLA	17
2.2.1. Izobraževanje na domu	17
2.2.2. Privatne / zasebne osnovne šole	18
2.2.3. Javne osnovne šole	18
2.2.3.4. Izobraževanje otrok s posebnimi potrebami	20
2.3. SREDNJA ŠOLA	22
2.3.1. Splošne in strokovne gimnazije	22
2.3.1. Javne in strokovne gimnazije	23
2.3.2. Privatne / zasebne gimnazije in srednje šole	24
2.3.2. Poklicno in strokovno izobraževanje	26
2.3.2.1. Kombinirano izobraževanje	27
Reforma strokovnega in poklicnega izobraževanja	30
2.4. UNIVERZA	35
2.4.1. Dodiplomski študij	35
2.4.2. Podiplomski študij	39
Financiranje visokošolskih zavodov	39
2. 5. IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH	40
2.5.1. Izobraževanje odraslih v Sloveniji	41
2.5.2. Nacionalne institucije za izobraževanje odraslih	43
2.5.3. Ostale institucije	45
2. 6. IZOBRAŽEVANJE PREKO APZ	48
2. 6. 1. UKREPI APZ	49
2. 6.1. 1. Ukrepi za pospešeno povpraševanje	49
2.6.1.2. Ukrepi prilagajanja ponudbe	50
2.6.1.3. Programske naloge	51
2. 6.1.4. Samozaposlovanje in samoprodukcija	52
3. NASVETI ZA IZBOLJŠANJE IZOBRAŽEVANJA	53
4. ŠTIPENDIRANJE	55
4.1. KADROVSKE ŠTIPENDIJE	56
4.2. POSOJILO ZA ŠTUDIJ	56
4.3. REPUBLIŠKE ŠTIPENDIJE	57
4.4. ZOISOVE ŠTIPENDIJE	57
4.5. OSTALI	58
5. STATISTIČNA ANALIZA	60

5.1. Vpis na posamezne šole	60
5.2. Analiza delovne aktivnosti in brezposelnosti v nekaterih starostnih skupinah	63
6. ZAKLJUČEK	68
7. LITERATURA	71

UVOD

Danes se vse bolj poudarja, kako pomembna sta izobrazba ter znanje in da se mlada populacija naj šola in izobražuje, dokler je le mogoče, saj si bo le tako zagotovila boljšo in lepšo prihodnost.

Izobraževanje je tisto, ki naj bi posamezniku dalo nujno in potrebno znanje, ki ga potrebuje v vsakdanjem življenju in pri opravljanju svojega poklica.

Ravno zaradi tega, ker se danes toliko govori in poudarja, kako pomembna je izobrazba in znanje, sem se odločila, da bo tema mojega diplomskega dela s področja socialne države, natančneje s področja politike izobraževanja. Rada bi namreč ugotovila, ali je res znanje in izobraževanje tako pomembno, kot se govori in zahteva, ter kakšna politika izobraževanja se izvaja v Sloveniji, kašni so pogoji, katere vrste izobraževalnih ustanov in programov se pojavljajo pri nas in kašne možnosti imamo državljani Slovenije v procesu izobraževanja. Poleg tega bi rada ugotovila, kakšne ukrepe in ugodnosti nudi država, da bi izobraževanje čim bolj približala posamezniku ter da bi čim večjemu številu posameznikov omogočila, da se vključijo v proces izobraževanja.

Ker pa sem omenila, da izobraževanje daje in nudi posamezniku tisto potrebno znanje za življenje in za opravljanje poklica, bom v diplomsko delo ob politiki izobraževanja poskušala vplesti tudi, kakšen pomen ima politika izobraževanja pri zaposlovanju.

Tako je rdeča nit in glavna tema mojega diplomskega dela politika izobraževanja vse stopnje izobraževanja - od začetne vzgoje, vrtca, saj sem mnenja, da se posameznik začne učiti in pripravljati na formalno izobraževanje že v vrtcu. Podrobneje bom razčlenila izobraževalno politiko

in njene pogoje v osnovni šoli, za katero bi lahko rekla, da je nasploh nujna osnova, tako za življenje kot za zaposlitev.

Naslednja stopnja v sistemu izobraževanja je srednješolsko izobraževanje, ki ga bom razdelila na dva dela in sicer na splošno–izobraževalni del, ki omogoča nadaljnje izobraževanje, ter poklicno in strokovno izobraževanje, ki takoj po končanem šolanju daje možnost tako takojšnje zaposlitve in vstopa na trg delovne sile, kot tudi dodatnega izobraževanja. Pri tem drugem delu srednješolskega izobraževanja se bom ustavila nekoliko dlje, saj se v tem primeru najbolj direktno prepletajo niti izobraževanja in zaposlovanja, tako da bom lahko v največji možni meri ugotovila pomen politike izobraževanja pri zaposlovanju.

Ustavila se bom tudi pri programih izobraževanja visokošolskih zavodov, tako obeh dodiplomskih kot tudi nadalje podiplomskih programih.

Ker pa bi lahko rekli, da je celotno življenje učenje in izobraževanje, bom precejšnjo mero namenila neformalnemu izobraževanju, to je izobraževanju odraslih, in poskušala predstaviti, kakšne so možnosti odraslih oziroma že zaposlenih, da si pridobijo dodatno znanje in da znanje, ki ga že imajo, nadgradijo in izpopolnijo.

Pogledala bom še na področje aktivne politike zaposlovanja, ki se s svojimi izobraževalnimi programi trudi omiliti in odpraviti brezposelnost.

Na koncu bom obdelala še štipendije in načine štipendiranja, ki omogočajo posameznikom, da lahko lažje sodelujejo v procesu izobraževanja in kasneje v procesu zaposlovanja.

Kot sem že omenila, je rdeča nit moje diplomskega dela politika izobraževanja in njen pomen pri zaposlovanju. Iz tega sledi, da sta glavni hipotezi moje diplomskega dela:

- da je izobraževanje proces, ki traja v vsakem obdobju življenja, ne glede na starost in zaposlitveni status;
- da je izobraževanje potrebno za zaposlovanje.

Iz teh dveh hipotez je moč izpeljati še manjše hipoteze kot so:

- da vsaka stopnja izobraževanja vodi na posamezno stopnjo, kvalifikacijo, poklica v sistemu zaposlovanja;
- da kljub že pridobljeni izobrazbi in poklicu še zmeraj obstaja možnost dodatnega izobraževanja;
- da je brezposelnost moč omiliti in zmanjšati z dodatnim izobraževanjem.

NAČELO ENAKOSTI

Dandanes se pogosto govori o enakosti, ki naj bi omogočilo vsakemu posamezniku, zlasti na področju socialne in s tem izobraževalne politike, da uresniči svoje pravice in s tem svoje želje in potrebe.

Kar se tiče enakosti in izobraževanja, je v mednarodnih konvencijah, kot sta Konvencija ZN proti diskriminaciji v izobraževanju in priporočilo Sveta Evrope o enakosti spolov na področju izobraževanja, zapisana splošna prepoved diskriminacije, kar pomeni, da se pri sprejemu v šole ne sme dajati prednosti enemu od spolov, prav tako pa predmeti in programi ne smejo biti načrtani v taki meri, da bi veljali oziroma izobraževali samo en spol. To prepoveduje diskriminacijo na osnovi spola v šolah in drugih pedagoških in izobraževalnih institucijah, in sicer pri pouku, učnih metodah in komunikaciji s študenti.

" Konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju pomeni kakršno koli razlikovanje izključevanje, tudi omejevanje ali dajanje prednosti, glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, narodno ali socialno poreklo,

gospodarski položaj ali rojstvo, katerega učinek ali namen je onemogočiti ali poslabšati enako ravnanje z vsemi ljudmi:

- odvzeti kateri koli osebi ali skupini oseb možnosti dostopa do izobrazbe katere koli vrste ali stopnje;
- omejiti katero koli osebo ali skupino oseb na šolsko izobrazbo nižje ravni v primerjavi z drugimi;
- uvajati ali vzdrževati ločene izobraževalne sisteme ali ustanove za določene osebe ali določene skupine ljudi;
- spravljati katero koli osebo ali skupino oseb v položaj, ki ni združljiv s človekovim dostojanstvom. " (Kozmik in drugi, 1999 : 30)
-

Ob tem naj opozorim, da naj bi tudi zasebni izobraževalni sistemi bili namenjeni pridobivanju dodatne izobrazbe, ne pa izključevanju katere koli skupine oseb iz izobraževanja.

Ker si mnoge države po svetu prizadevajo za enakost med spoloma, naj ob tem omenim tudi Priporočilo Evropske komisije o Poklicnem izobraževanju in usposabljanju žensk (Kozmik in drugi, 1999), ki pa poudarja potrebo po sprejetju politike, ki bo tako mladim kot tudi starejšim ženskam omogočila enake možnosti vključevanja v najrazličnejše tako izobraževalne kot tudi poklicne sheme. To se nanaša predvsem na tista področja, za katera bi lahko rekli, da so še zmeraj predvsem moška področja, saj jih v celoti ali pa v veliki večini zastopajo moški.

Poleg tega vsega pa priporočilo o enakosti spolov na področju izobraževanja predvideva izobraževalne programe za prekvalifikacijo in dokvalifikacijo dodatnega strokovnega izobraževanja in usposabljanja za oba spola. Tako naj bi se postopoma v izobraževalne programe vključile nove oblike in metode izobraževanja za oba spola na vseh ravneh šolanja, kot tudi, da se nameni več pozornosti enakosti spolov, vključno z možnostjo do nadaljnjega strokovnega izobraževanja.

Pri nas v Sloveniji Ustava določa, da je izobraževanje svobodno in obvezno na osnovnošolski ravni ter da si vsak posameznik lahko pridobi ustrezno znanje. Kar pa se tiče zakonov o izobraževanju, so le-ti nevtralni, saj se nikjer posebej ne omenja spol in tako vsebujejo le splošne določbe o dostopnosti izobraževanja pod enakimi pogoji, ki veljajo za vse.

Ta del o enakosti sem omenila, ker se v naši zakonodaji o izobraževanju veliko govori, da so ti programi in sistemi namenjeni vsem in vsakemu posamezniku, poleg tega pa današnji čas zahteva potrebo po nevtralizaciji izobraževanja, kot tudi potrebo enakosti zaposlovanja, in ker eno izvira iz drugega, je nujno, da se zametki enakosti začnejo razvijati in uveljavljati že na začetku. Težko je namreč uveljaviti enakost med spoloma na področju zaposlovanja, če nam izobraževalni sistem ne nudi enake možnosti za oba spola, kar pomeni, da je težko dobiti delovno mesto, če nimaš ustrezne izobrazbe in znanja, saj zakoni določajo, da se pri obravnavi objavljanju prostih delovnih mest ne sme objaviti, da je neko delovno mesto prosto za samo en spol, ali da se pričakuje in daje prednost samo enem spolu, razen v primeru narave dela, ko se na primer za moško modo išče maneken moškega spola.

ŠOLA KOT SOCIALIZATOR

Preden preidem na glavno nit mojega diplomskega dela politiko izobraževanja, pa še naj nekaj besed spregovorim o šoli kot o socializatorju.

Vseskozi poudarjam, da je izobraževanje potrebno za zaposlovanje, vendar pa so hkrati ob enem samo izobraževanje in ustanove, ki izvajajo to izobraževanje, tudi socializator.

Res je, da nam prve osnove socializacije daje družina, vendar pa nas prav šola pripravlja na življenje. Ne uči nas le znanja, ki ga bomo rabili pri svojem poklicu, temveč nas uči tudi vsakdanjih stvari, ki jih rabimo in

uporabljamo vsak dan, bodisi neformalno na delovnem mestu bodisi v družbi.

V vseh zakonih o izobraževanju, tako od Zakona o vrtcih, osnovni šoli, poklicnem in strokovnem izobraževanju, gimnaziji kot tudi v Zakonu o izobraževanju odraslih (Juren, 1996) , v začetnih členih posameznega zakona srečamo cilje posameznega izobraževanja in med temi cilji so tudi cilji socializacije in vključevanja v družbo.

Tako lahko v primeru vrtca rečemo, da je njegova naloga socializatorja v tem , da razvija sposobnosti razumevanja in sprejemanja tako sebe kot drugih, kar prispeva k temu, da pozneje lažje sprejmemo v svoje okolje tudi druge ljudi. Poleg tega pa naj bi se v vrtcu razvile sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanja v skupini in sposobnosti prepoznavanja čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja. (Juren, 1996)

Že tukaj vidimo, da nam vtrec daje čisto osnovne prvine, ki so potrebne za socializacijo in življenje v družbi.

Pri ostalih zakonih o izobraževanju vidimo, da nas šola vzpodbuja k zavesti o integriteti posameznika, ki nas vzpodbuja k skladnemu, spoznavnemu, čustvenemu, duhovnemu in socialnemu razvoju posameznika, torej nas želi oblikovati v celostnega posameznika, ki deluje kot celota, sam in v družbi, kar se kaže tudi v tem, da nam skuša dati samostojno kritično presojanje in odgovorno ravnanje. Prav tako pa nam pomaga razvijati zavest o državni pripadnosti in narodni identiteti ter zgodovini Slovenije in njeni kulturi, ob razvijanju in ohranjanju lastne kulturne tradicije. Pomaga nam, da razvijamo pripravljenost za vzpostavljanje svobodne, demokratične in socialno pravične države. Poleg tega da nam privzgaja nacionalne in kulturne vrednote, nas prav tako vzgaja za občekulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropsko tradicijo, kar pomeni, da nas pripravlja na sprejemanje drugačnosti. To se kaže v tem, da nas vzgaja za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, uči nas spoštovati človekove pravice

in temeljne svoboščine, vzgaja za odgovorno varovanje svobode, za strpno, miroljubno sožitje in spoštovanje soljudi, spoštovanje osebnosti in dostojanstvo vsakega udeleženca, vse to pa nam pomaga, da lahko razvijamo sposobnosti za življenje v demokratični družbi. (Juren, 1996)

Na podlagi tega lahko vidimo, da naloga izobraževalnih institucij ni le dati posamezniku formalno izobrazbo, temveč tudi vrednote in lastnosti, ki so potrebne, da posameznik lahko normalno živi v družbi in v njej deluje.

Ta proces " izobraževanja " za življenje poteka na vsaki stopnji in se pogloblja in zanj lahko rečem, da je edino izobraževanje, ki je skupno in enako na vseh stopnjah in smereh, ne glede na vsebino in zahtevnost.

2. IZOBRAŽEVANJE

“ Učenje je večplasten pojem in proces, ki dobiva ob sodobnih spoznanjih nove pomene in vloge v človekovem življenju. Uporablja se kot najširši pojem za pridobivanje znanja, spretnosti, sposobnosti in vrednot, ki lahko poteka bolj ali manj organizirano, namerno ali priložnostno. “ (Vilič-Klenovšek in drugi, 2001: 38) In tako je po Unescu učenje definirano : “ Učenje je vsaka sprememba v vedenju, informiranosti, znanju, razumevanju, stališčih, spretnostih ali zmožnostih, ki je trajna in ki je ne moremo pripisati rasti ali razvoju podedovanih vedenjskih vzorcev. “ (Unesco/ISCED 1993)

Država in politika izobraževanja

Država preko svojih politik posreduje na posamezna področja, s socialno politiko na področje šolstva in izobraževanja, in tako zagotavlja temeljne pravice in svoboščine posameznega državljana. V moderni državi namreč temelji sistem izobraževanja na načelih demokratičnosti, avtonomnosti in

enakih možnosti, ki so utemeljeni v človekovih pravicah in svoboščinah in pojmu pravne država. Vendar pa mora poleg teh formalnih pravic država zagotavljati tudi substancialne pravice, ki jih morajo biti deležni vsi posamezniki, ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved in narodno pripadnost.

V Splošni deklaraciji človekovih pravic so v 1. točki 26.člena navedene naslednje pravice: " Vsakdo ima pravico do izobrazbe. Izobraževanje je brezplačno vsaj na začetni in temeljni ravni. Šolanje na začetni stopnji je obvezno. Tehnično in poklicno šolanje mora biti splošno dostopno. Visoko šolanje mora biti na osnovi doseženih uspehov vsem enako in dostopno. " (Krek, 1995 :15)

Na podlagi navedenega ima pravico do izobrazbe vsak otrok oziroma posameznik in nihče mu ne more tega preprečiti ali odvzeti in ga diskriminirati. Država pa je tista, ki se obveže, da bodo izpolnjene te pravice in da bo zagotavljala nemoteno izvajanje le-teh ter skušala vzporedno s časom razvijati mehanizme, ki bodo po najboljših močeh zagotavljali potrebe po izobraževanju in to s čim boljšimi in čim sodobnejšimi metodami in tehnikami.

Da pa bi vse to bilo zagotovljeno, mora država opredeliti to z Zakonom o izobraževanju (Juren, 1996) , prav tako pa mora zakonsko urediti in omogočiti ustanavljanje zasebnih vrtcev in šol, če se kaže interes za to, tako s strani ponudnikov kot s strani staršev. Ta dolžnost države izhaja iz mednarodnih dokumentov, kot je Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (Krek,1995), ki staršem zagotavlja pravico, da lahko za svoje otroke izberejo tudi takšne vrtce in šole, ki jih niso ustanovile javne oblasti, vendar morajo ti vrtci in šole ustrezati minimalnim standardom, ki jih določi in predpiše država, prav tako pa morajo vzgojno-izobraževalne ustanove biti v skladu z veljavno zakonodajo. Torej mora država nuditi svobodo izbire staršev glede izobraževanja svojih otrok, vendar ne le da nudi svobodo izbire, omogočiti mora, da se ta svoboda izbire potem tudi izvaja.

Za večje in lažje uveljavljanje pravic, ki se nanašajo na vzgojo in izobraževanje, pa je potrebno narediti določene korake, ti koraki so :

" 1. potrebno je povečati možnosti za vključevanje pomembnega dela populacije starejših predšolskih otrok v vrtce, 2. vzpostaviti mehanizme za uspešen zaključek osnovne šole, 3. vzpodbujati vključevanje čim širšega dela populacije mladih v splošno ali strokovno srednje izobraževanje, 4. sprejeti učinkovite praktične ukrepe za izboljševanje funkcionalne in kulturne pismenosti med odraslimi ter 5. vključevanje v razne oblike izobraževanja odraslih." (Krek, 1995 : 22)

Zato naj bi bil cilj države, da poskuša povečati možnosti čim večjega vključevanja posameznega dela populacije v vzgojni ali izobraževalni proces in s tem skuša zagotoviti čim korektnejše izvajanje teh pravic, po drugi strani pa mora posamezne dele populacije spodbujati, da se bodo tudi sami pripravljene, brez prisile, vključiti v izobraževalni proces ter si s tem zagotovijo večjo stopnjo izobrazbene in kulturne pismenosti, ki jim bo potem v življenju omogočila večje možnosti za zaposlitev. (Krek,1995)

Če sem omenila, da država mora omogočiti svobodo izbire glede izobraževanja in si prizadevati, da bi dvignila odstotek v procesu izobraževanja, pa mora prav tako zagotoviti in povečati možnosti varstva, vzgoje in izobraževanja drugačnih otrok, to je razvojno drugačnih otrok ter otrok s posebnimi potrebami, saj v nobeni deklaraciji kakršnih koli pravic ni omenjeno, da ti otroci nimajo pravice do vzgoje in izobraževanja, temveč je zapisano, da ima pravico do vzgoje in izobraževanja prav vsak otrok, ne glede na njegove fizične in umske sposobnosti. Za razvojno drugačne otroke s posebnimi potrebami je potrebno še dosledneje uveljavljati razne oblike in metode dela z njimi ter na ta način pospešiti njihovo integracijo v skupni sistem izobraževanja in jim tako omogočiti lažjo socializacijo in integracijo v družbo.

Za boljši vzgojni, predvsem pa izobraževalni proces mora država vzpostaviti mehanizme za uveljavljanje pluralizma in možnosti izbire na vseh ravneh, tako na ravni predšolske vzgoje, kot tudi na ravni šolskega

kurikuluma, na področju šolskih dejavnosti, izobraževanja vzgojiteljev in učiteljev, kot tudi na področju izbire vrtca in šole ter na področju sistematičnega izobraževanja staršev. S tem, ko bi država vzpostavila mehanizme pluralizma in možnosti izbire, bi se povečala kakovost in kompleksnost izobraževanja, kar bi doprineslo k večji učenosti.

2.1. VRTEC

Če se bolj poglobimo na posamezne stopnje vzgoje in izobraževanja, so prva stopnja vrtci.

Po drugem členu Zakona o vrtcih so pglavitne naloge le-teh, da pomagajo staršem pri celoviti skrbi za otroke in s tem pripomorejo k izboljšanju kvalitete družin. (Juren, 1996)

Vrtci so predvsem vzgojne ustanove oziroma zavodi, ki so namenjeni temu, da po načelu demokratičnosti in pluralizma država zagotovi staršem možnosti, da svoje otroke vključijo v enega izmed programov predšolske vzgoje v vrtcih. (Krek, 1995)

Po drugi strani pa so cilji predšolske vzgoje ti, da pomagajo otrokom razvijati spodobnosti, da razumejo in sprejemajo sebe in druge ter med drugim tudi spodbujajo jezikovni razvoj za poznejšo učinkovito in ustvarjalno uporabo govora in nato pisanja ter branja.

Po zakonu (9.členu Zakona o vrtcih) pa imajo starši pravico svobodne izbire, kar pomeni, da lahko izbirajo programe javnih kot zasebnih vrtcev.

2.1.1. Javni vrtec

Javni vrtec se lahko ustanovi kot javni vzgojno-izobraževalni zavod, ki ga ustanovi občina, oziroma lokalna skupnost ali država in pristojnosti izvirajo iz lokalne skupnosti.

Javni vrtec se lahko ustanovi, če se zagotavlja zadostno število otrok, za najmanj deset in največ trideset oddelkov. Sprejem in vpis otrok poteka na

podlagi vsakoletnih prijav in v primeru prevelikega števila otrok na podlagi teh prijav, nato o sprejemu otroka v vrtec odloča komisija za sprejem otrok. Pri sprejemu imajo prednost tisti otroci, za katere starši predložijo potrdilo centra za socialno delo o ogroženosti zaradi socialnega položaja družine, kot tudi otroci, katerih starši predložijo zdravstveno potrdilo.

2.1.2. Zasebni vrtci

Po drugi strani pa lahko po tem zakonu zasebne vrtce ustanovijo domače in tuje tako fizične kot pravne osebe, vendar mora biti program zasebnih vrtcev v skladu z nacionalnim programom o vrtcih, s programom javnih vrtcev, ki ga predpiše ministrer, pristojen za šolstvo in šport; dovoljena pa so določena odstopanja.

Tako v primeru zasebnih vrtcev določi program predšolske vzgoje in vzgoje na-sploh ustanovitelj tega vrtca oziroma pristojni organ vrtca.

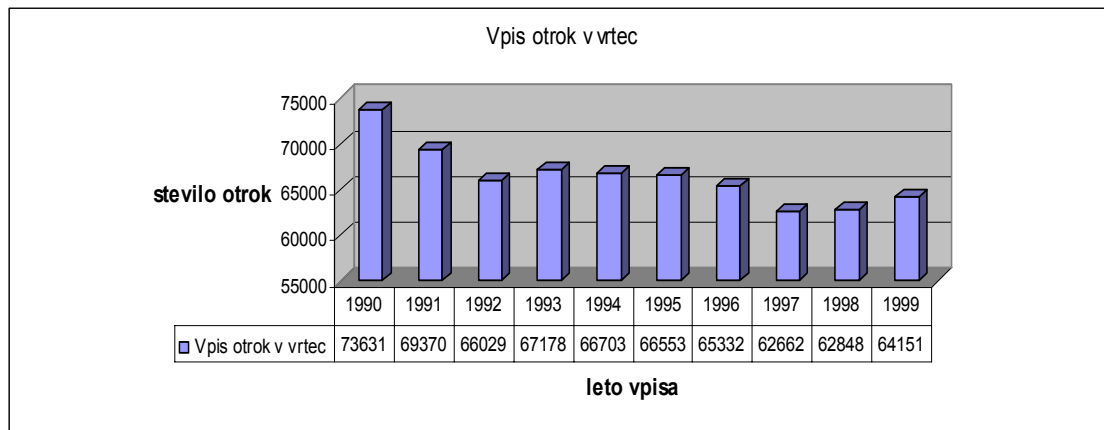
Da pa zasebni vrtec lahko začne delovati in izvajati svoje naloge, mora pridobiti pozitivno mnenje Strokovnega sveta Republike Slovenije, in sicer takrat, ko ugotovi, da je program priznan tudi pri mednarodnem združenju vrtcev. (Juren, 1996)

2.1.3. Vzgoja na domu

Poleg tega se lahko za otroke, ki zaradi zdravstvenega stanja ne morejo biti vključeni v vrtce, predšolska vzgoja opravlja tudi na doma pri otroku. Pri tej obliki varovanja in vzgoje se določijo smernice in pogoji, ki se vsaj v

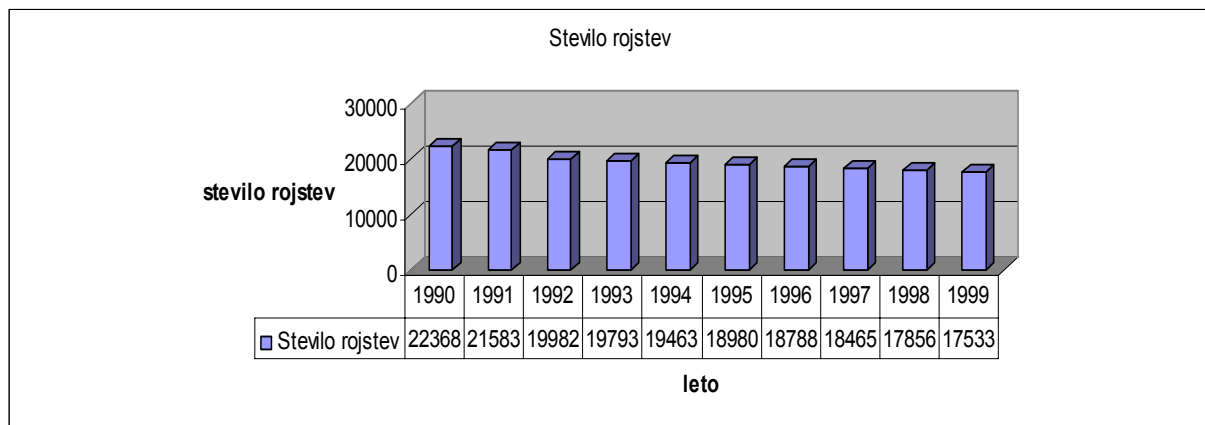
določeni meri skladajo s programi javnih ali zasebnih vrtcev, saj mora biti zagotovljeno strokovno varstvo in vzgoja otrok. Tako predšolska vzgoja se ne opravlja le v primeru zdravstvenega stanja, temveč tudi v primeru, če v določeni lokalni skupnosti ni zadostnega števila otrok, da bi se ustanovil javni ali zasebni vrtec. Po zakonu država namreč mora vsakemu otroku v določeni starosti zagotoviti primerno varstvo in vzgojo. (Juren, 1996)

2.1. 4. Vpis otrok v vrtec v številkah

graf 2.1. : Vpis otrok v vrtec, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 2.2. : Število rojstev, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Na podlagi prikazanih grafov vidimo, da se vpis v vrtec v zadnjih nekaj letih zmanjšuje, vzrok za to je moč iskati v zmanjšanju števila rojstev, kar dokazuje graf 2.2. , in pa v tem, da se čedalje več staršev odloča, da otroci ostajajo v varstvu starih staršev. Morebitni razlog za ta upad je tudi uvedba devetletke, kjer prvi razred nadomesti predšolsko vzgojo. Čeprav pa se po drugi strani, po upadu leta 1997 in 1998, število otrok v vrtcih povečuje.

2.2. Cilj države

Cilj države, kar se tiče vrtcev, je ta, da naj se zagotovi mreža kakovostnih javnih vrtcev, ki bodo dostopni vsem otrokom. Ti vrtci pa naj bi otrokom zagotavljali ustrezno okolje in razmere za varno in zdravo otroštvo, poleg tega pa tudi varen in zdrav razvoj telesnih in duševnih sposobnosti, kot tudi naj bi tudi omogočali izboljšanje kakovosti življenja družin. Tako država preko vrtcev poskrbi, da se vzgoja otrok in začetki socializacije začnejo že v vrtcu.

Poleg tega, da vrtci nudijo varstvo in razvoj otrok, pa je naloga vrtcev (ponekod še danes) pred uvedbo devetletke, bila tudi ta, da je predšolske

otroke s primernimi metodami in tehnikami pripravljala na višjo instanco, to je redno izobraževanje. Ta prehod, ki se je izvajal v vrtcih, je bil namenjen temu, da so se otroci lažje navadili na nove načine učenja in da se jim je s tem omogočilo lažje prehajanje na nove metode dela in tudi lažji prehod in integracija iz družinskega življenja v družbo in družbeno življenje.

Če sem prej omenila, da država mora omogočiti vzgojo in izobraževanje vsem otrokom, tudi otrokom z motnjami v razvoju in otrokom s posebnimi potrebami, je njena naloga, da otroke z motnjami v razvoju prav preko vrtcev in podobnih zavodov začne vključevati v okolje, in to z namenom, da naj bi živeli čim bolj naravno, v sožitju z drugimi. Cilj je, da naj se omogoči integracija otrok z motnjami v razvoju s širjenjem mreže razvojnih oddelkov in mobilnih služb, ter da se vsakemu takemu otroku omogoči vključitev v enega izmed programov predšolske vzgoje v vrtcu ali zavodu za usposabljanje, vsaj dve leti pred vstopom v šolo. (Krek, 1995)

Na podlagi teh posebnih programov država omogoča, da so socialne pravice, kar se tiče vzgoje in začetnega izobraževanja, dostopne vsem otrokom ne glede na njihove potrebe.

2.2. OSNOVNA ŠOLA

Naslednja stopnja v vzgoji in izobraževanju, natančneje prva stopnja v rednem delu izobraževanja, je osnovna šola.

“ Ustava Republike Slovenije v 57. členu določa, da je osnovnošolsko izobraževanje obvezno in se financira z javnimi sredstvi. ” (Krek, 1995 :72)

Ta člen Ustave Republike Slovenije je v skladu s 1. točko 26. člena Splošne deklaracije človekovih pravic (Krek,1995), ki sem ga omenila v začetku poglavja o izobraževanju. Na podlagi te skladnosti je Republika Slovenija dokazala, da spoštuje tako človekove pravice kot tudi, da zagotavlja nekatere osnovne socialne pravice. S tem je pokazala, da je med drugim tudi socialna država.

Eden izmed ciljev osnovnošolskega izobraževanja je ta, da vsakemu posamezniku zagotavlja splošno izobrazbo, kar pomeni, da mu zagotavlja tako osnovno kulturno kot družbeno razgledanost in integriteto. To pa ne pomeni, da ga nauči ne le brati in pisati, temveč ga oblikuje v socialnem pogledu. Na tej osnovi osnovnošolsko izobraževanje ne nudi le funkcionalnega znanja, temveč tudi daje znanje za življenje.

In tukaj mora osnovna šola tisim učencem, ki dosegajo nadpovprečne rezultate, omogočiti, da lahko osnovno šolo dokončajo prej kot v devetih letih, seveda pa se o tem morajo strinjati tako starši kot tudi učiteljski zbor.

Na podlagi svobodne izbire ter 5. člena Zakona o osnovni šoli imajo starši pravico izbirati izobraževanje svojih otrok med javno in zasebno osnovno šolo kot tudi izobraževanjem na domu. (Juren,1996)

2.2.1. Izobraževanje na domu

Če želijo starši organizirati izobraževanje svojega otroka na domu, morajo o tem obvestiti osnovno šolo, v kateri je otrok vpisan, in sicer najmanj tri mesece pred pričetkom šolskega leta. Poleg tega pa mora program izobraževanja biti enakovreden programu izobraževanja v osnovni šoli, saj tako izobraževanje mora učencu zagotoviti enak izobrazbeni standard, kot bi mu ga dala osnovna šola. Ta enakovrednost izobraževanja na domu se preverja na koncu vsakega šolskega leta oziroma razreda. Po 8. odstavku 90. člena Zakona o osnovni šoli mora učenec, ki pri ponovnem preverjanju znanja ni uspešno opravil preizkusa znanja (do pričetka naslednjega šolskega leta), mora v naslednjem šolskem letu nadaljevati osnovnošolsko izobraževanje v javni ali zasebni osnovni šoli.

Že tukaj lahko vidimo, da je politika osnovnošolskega izobraževanja dokaj široka in pestra, saj ponuja več načinov izvajanja osnovnošolskega izobraževanja in se s tem prilagaja potrebam in zmožnostim ter možnostim vsakega posameznika.

2.2.2. Privatne / zasebne osnovne šole

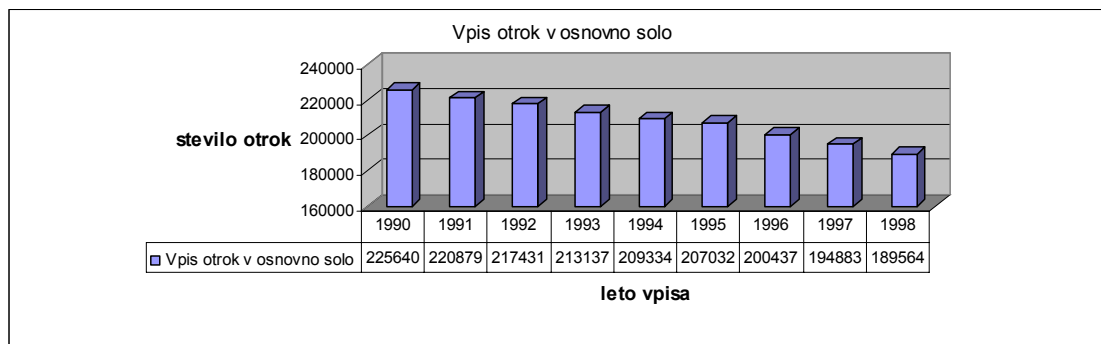
Nadalje se ta širina politike osnovnošolskega izobraževanja kaže tudi v tem, da je program zasebnih osnovnih šol (kot je na primer Waldorfska osnovna šola) enako veljaven in priznan kot program javnih osnovnih šol, čeprav zasebna šola določi program v skladu s svojimi akti. Res pa je, da mora ta program biti do določene mere v skladu s programom javne osnovne šole, kar pomeni, da mora predmetnik vsebovati osnovne predmete, jezike, matematiko, vsaj en naravoslovni in družboslovni predmet, zgodovino ter etiko in družbo. Glede ostalih predmetov pa zasebna šola sama določi predmetnik.

2.2.3. Javne osnovne šole

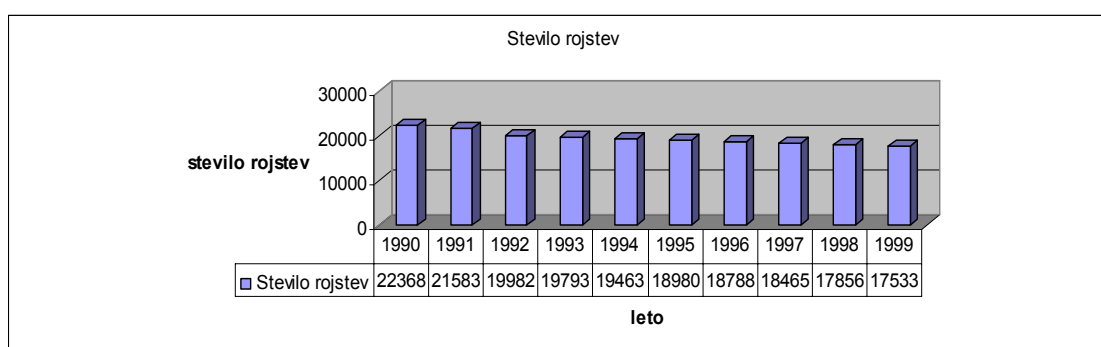
Ustanovitelji javnih osnovnih šol so občine, ki so prav tako odgovorne za področje osnovnošolskega izobraževanja; občine so tudi tiste, ki morajo zagotoviti pogoje za izvedbo zagotovljenega programa, prav tako pa morajo poskrbeti tudi za programe dodatnih dejavnosti.

“ Predpisani program vsem državljanom in državljanke Republike Slovenije omogoča uresničevanje pravic do osnovnošolskega izobraževanja s poukom in drugimi oblikami vzgojno–izobraževalnega dela, in to v obsegu, ki ga določa Zakon o osnovni šoli, ter z obveznimi predmetniki z učnimi načrti za osnovno šolo. “ (Krek, 1995 :73) Na podlagi tega ima vsak posameznik možnost, da uveljavi to pravico, in sicer na način kot to njemu ustreza.

Poleg osnovnih možnosti za šolanje pa osnovne šole nudijo še podaljšano bivanje, v okviru katerega je zagotovljeno varstvo otrok.

graf 2.3. : Vpis otrok v osnovno šolo, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

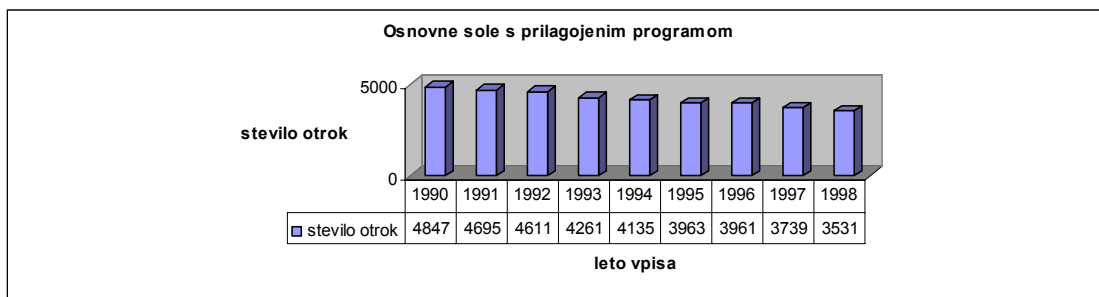
graf 2.4. : Število rojstev, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Na podlagi grafa 2.3. lahko vidimo, da se število otrok z leti konstantno zmanjšuje, tako kot se konstantno zmanjšuje rodnost. Edina razlaga za tak upad bi bilo zmanjšanje števila rojstev, kar je razvidno iz grafa 2.4.

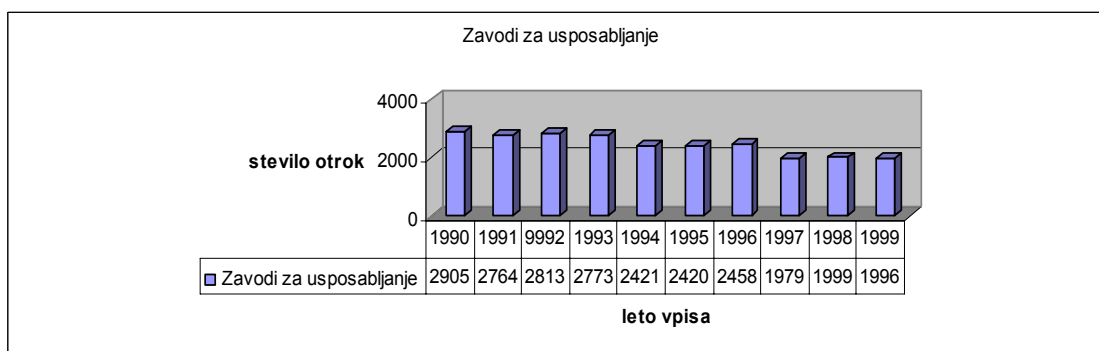
2.2.3.4. Izobraževanje otrok s posebnimi potrebami

Država mora zagotoviti osnovnošolsko izobrazbo tudi otrokom s posebnimi potrebami; pogoji za te otroke morajo biti ustrezni glede na njihovo vzgojo in izobraževanje ter sposobnosti. Če je vsem dana možnost izobraževanja, potem to pomeni, da mora biti dana možnost osnovnošolskega izobraževanja tudi otrokom in mladoletnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, to so predvsem otroci, ki so duševno prizadeti, otroci s slušnimi in govornimi motnjami, slepi in slabovidni ter otroci z drugimi motnjami, vedenjsko in osebno moteni. Po 49. členu Zakona o osnovni šoli imajo starši pravico, da otroka s posebnimi potrebami vpišejo v osnovno šolo v šolskem okolišu, v katerem otrok stalno prebiva. V takih primerih sicer ne gre za klasično izobraževanje po ustaljenih metodah, temveč jim morajo biti zagotovljene metode in tehnike, ki so prilagojene njihovim potrebam in sposobnostim. To pomeni, da je v teh programih več individualnega dela, za kar mora osnovna šola zagotoviti strokovne delavce za pripravo, izvedbo in evalvacijo individualiziranih programov. Tudi te metode in tehnike mora zagotoviti država. (Juren, 1996)

Dejstvo, da se v naših osnovnih šolah šola sorazmerno velik delež otrok s posebnimi potrebami, lahko rečem, da država zagotavlja posebne metode dela, ki omogočajo izobraževanje teh otrok, vendar pa je vseeno potrebno zagotoviti tudi strokovno službo na šoli, ki bo tem otrokom strokovno pomagala pri pouku in po potrebi individualno delala tako z učenci kot s starši in učitelji ter tako omogočila lažje izobraževanje in vključevanje teh otrok v družbo. Zato je potrebno učitelje, vzgojitelje in defektologe, ki bodo učili v oddelkih, v katerih bodo integrirani otroci z motnjami v razvoju, ustrezno usposobiti za njihovo delo.

graf 2.5. : Vpis otrok v osnovno šolo s prilagojenim programom, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 2.6. : Vpis otrok v zavode za usposabljanje, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Na podlagi teh dveh grafov vidimo, da se število otrok v osnovnih šolah s prilagojenim programom zmanjšuje tako kot vpis v vrtec in osnovno šolo, medtem ko je ta padec v zavodih za usposabljanje nekoliko manjši in zadnja tri leta ostaja konstanten. Tukaj v teh dveh primerih lahko vidimo, da je za te otroke osnovnošolsko izobraževanje obvezno in da je osnovnošolski program prilagojeni njihovim sposobnostim in zmožnostim, tako da si lahko na podlagi svojih sposobnosti in zmožnosti pridobijo

osnovno in temeljno znanje, ki ga potrebuje vsak posameznik v svojem življenju.

V primeru osnovne šole že lahko opazimo prve zametke povezovanja med izobraževanjem in zaposlovanjem - osnovnošolsko izobraževanje daje osnovno splošno izobrazbo, ki je nekakšna vstopnica za naprej in vsak posameznik, ki želi vstopiti na trg delovne sile, mora imeti vsaj to osnovno splošno izobrazbo, če nima volje ali pa pogojev, da bi se naprej izobraževal. Tako bi lahko rekli, da je osnovnošolsko izobraževanje nekakšna odskočna deska za naprej, da si zagotovimo pogoje za nadaljne izobraževanje in zaposlovanje.

2.3. SREDNJA ŠOLA

V primerjavi z obveznim osnovnošolskim izobraževanjem srednješolsko izobraževanje ni obvezno, morajo pa biti zagotovljeni pogoji, da vsakemu posamezniku na podlagi njegovih uspehov in enakih kriterijev omogočajo izobraževanje na tej stopnji, seveda če sam to želi. Vidimo, se na stopnji srednješolske izobrazbe povezava med izobraževanjem in zaposlovanjem loči na dve poti, namreč na tisto, ki po končanem srednješolskem izobraževanju omogoča vstop na višjo raven izobraževanja in s tem omogoča boljše pogoje za zaposlitev in boljše delovno mesto, in na drugo, ki takoj po končanem srednješolskem izobraževanju omogoča neposredni vstop na trg delovne sile in možnosti takojšnje zaposlitve. Na tej stopnji izobraževanja je tako posamezniku ponujena možnost izbire.

2.3.1. Splošne in strokovne gimnazije

Kar se tiče srednješolskega izobraževanja, ga sestavljata praviloma v vseh sistemih izobraževanja najmanj dva med sabo bolj ali manj ločena dela. Prvega lahko imenujemo splošno izobraževanje na srednji šoli, katerega namen in cilj je, da pripravi dijake na nadaljni univerzitetni oziroma visokošolski študij. V tem primeru dijaki ne dobijo poklicne izobrazbe, temveč na podlagi zaključnih izpitov ali mature možnost vstopa na višjo stopnjo izobraževanja, to je študij. Po 2. členu Zakona o gimnazijah so naloge in cilji splošne ali strokovne gimnazije ti, da na mednarodno primerljivi ravni posredujejo znanje, potrebno za nadaljevanje izobraževanja v visokem šolstvu, poleg tega dajejo splošno razgledanost na višji stopnji ter večjo strpnost do drugačnih in večjo kulturno, civilizacijsko in državljansko zavest, poglobljajo intelektualno znanje kar je osnova za večje možnosti izbire poklica - in ne-nazadnje razvijajo nadarjenost in usposablajo za doživljanje umetniških del in za umetniško izobraževanje. (Juren,1996)

Dandanes posameznik lahko izbira tako med javnimi splošnimi, strokovnimi in tudi zasebnimi gimnazijami, ki v osnovi nudijo enake programe, v detajlih pa se razlikujejo.

2.3.1. Javne in strokovne gimnazije

Javne splošne gimnazije nudijo splošno znanje, ki zajemajo področja vseh znanstvenih ved in s tem resnično usposablajo posameznika, da ob koncu srednješolskega izobraževanja lahko izbira med vsemi visokošolskimi in univerzitetnimi programi, saj ima dovolj znanja za katero koli področje katere koli znanstvene vede. Pri teh splošnih javnih gimnazijah se resnično odpirajo velike razsežnosti in možnosti izbire, saj posameznika usposobijo s pestrim in kompleksnim znanjem in vsak, ki konča ta program izobraževanja, lahko v osnovi konkurira na vseh področjih nadaljnega izobraževanja.

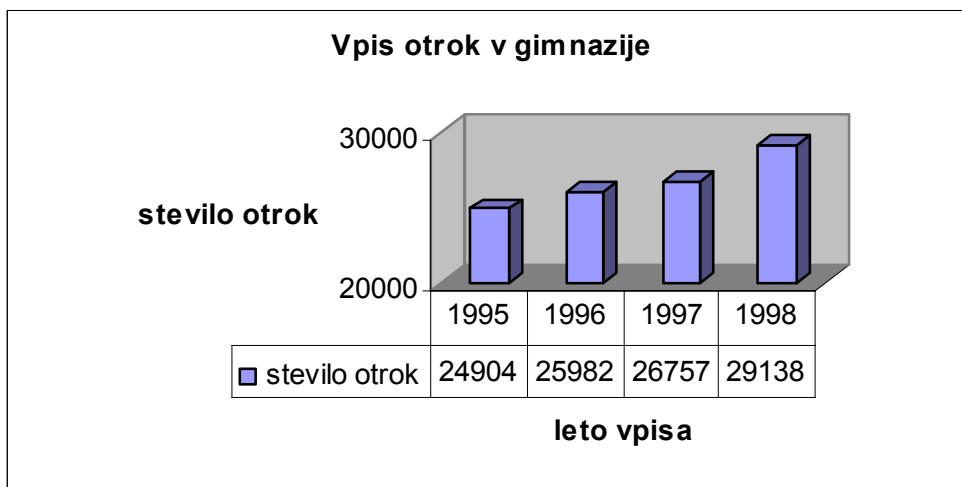
Ker pa se zahteve in narava dela ter potrebe in zahteve na trgu delovne sile spreminjajo, se spreminjajo tudi programi srednješolskega izobraževanja. Tako so se programi strokovnih srednjih šol, kot so ekonomska srednja šola in še nekatere druge, razdelili na dva dela, in sicer prvi je ta, ki po končanem šolanju omogoča takojšnjo zaposlitev in ga bom omenila pri poklicnem in strokovnem izobraževanju; drugi del pa je tako imenovani preoblikovani del, ki se je preoblikoval v strokovne gimnazije. V teh strokovnih gimnazijah še ostaja precejšen del programa iz prejšnje srednje šole, ko še ni bilo strokovne gimnazije, preostali del mora tudi zaradi naziva gimnazije biti usklajen s programi splošne gimnazije. Tako se je v teh primerih spremenilo število posameznih ur posameznih predmetov; dodani so bili nekateri predmeti, ki jih prej ni bilo. Tako imajo strokovne gimnazije po eni strani še zmeraj v ospredju poučevanje svoje stroke, vendar pa po drugi strani nudijo in dajejo večjo razgledanost in bolj splošno znanje kot prej, saj je to slednje pogoj, da lahko po končanem srednješolskem izobraževanju svojim dijakom nudijo preizkus znaja – maturo. Za te strokovne gimnazije bi skorajda lahko rekli, da istočasno nudijo tako strokovno kot tudi splošno znanje.

2.3.2. Privatne / zasebne gimnazije in srednje šole

Tretja oblika srednješolskih gimnazij pa so privatne gimnazije; leta 1992 je bil vpeljan nov način reševanja statusa šol, ki jih niso ustanovile država ali občine. Gre za tako imenovane privatne šole, ustanovljene na podlagi koncesije, kar pomeni, da morajo te šole upoštevati izobraževalni program, ki ga je zastavila država za javne šole; deloma pa jim država dopušča odstopanja od tega programa. Tako bi lahko tudi v tem primeru rekli, da do določene meje privatne gimnazije izvajajo programe po svoji meri in svojih usmeritvah, prav tako pa dajejo splošno znanje in izobrazbo in potemtakem imajo morda strokovne gimnazije in privatne gimnazije, vsaj kar se tiče dopolnjevanja programov, nekaj skupnega.

Na podlagi koncesije je danes urejen položaj cerkvenih gimnazij Želimlje in Vipava, koncesijska pogodba je prav tako sklenjena s škofijsko klasično gimnazijo in s še sedmimi srednjimi šolami z dveletnim programom. Tako je bilo leta 1995 v Sloveniji 11 šol, ki so svoj položaj in financiranje urejale s koncesijo. (Krek, 1995)

In če sledimo zaposlitvenemu trendu in današnjemu času razvoja, zaposlitvene strukture in zahtevnosti posameznih del zahtevajo čedalje večjo stopnjo izobrazbe in čedalje več znanja, ne le strokovnega in specializiranega temveč tudi splošnega in kompleksnega znanja, saj se sam razvoj in narava dela čedalje bolj spreminjata in postajata pestrejša in osnovo za tako znanje in naravo dela dajejo gimnazijski programi, ki so začetki nadaljnega izobraževanja in izpopolnjevanja znanja in dela. In zdi se, da bodo pojogoji na trgu delovne sile s časoma zahtevali čedalje večjo intelektualno in kompleksno znanje.

graf 2.7. : Vpis v gimnazije (op. : podatkov za leto 1990 do 1994 nisem dobila) , Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Na podlagi grafa vidimo, da se z leti povečuje število vpisa v gimnazije, kar je zadovoljivo in pohvalno, saj to pomeni, da se s tem povečuje tudi delež izobražene populacije, ki teži k boljši izobrazbi in s tem k boljšemu delovnemu mestu in boljšim delovnim pogojem. Na podlagi tega lahko tudi sklepamo, da je težnja mlajše populacije konkurirati tudi na evropskem in svetovnem trgu delovne sile, kar prinaša naši državi večjo težo in veljavo in s tem se tudi izboljšuje kulturna in splošna izobrazba in razgledanost našega naroda. Če se bo ta rast nadaljevala tako kot do sedaj, potem lahko rečem, da se bo izobrazba Slovencev občutno dvignila in izboljšala.

2.3.2. Poklicno in strokovno izobraževanje

Drugi del pa sestavljata tako imenovano strokovno in poklicno izobraževanje, katerih temelj je formalna poklicna izobrazba, od nižje poklicne stopnje do srednje poklicne, srednje strokovne in celo višje poklicne ali strokovne stopnje. V tem primeru izobraževanje ne temelji na tem, da bi dalo znanje za nadaljevanje študija, temveč je usmerjeno v posamezno stroko in posamezne poklice. Zaradi svoje kompleksne narave je najbolj izpostavljen križanju različnih interesov, zato sta njegovo spreminjanje in preobrazba izredno občutljiva in zahtevata soglasje različnih dejavnikov, kot so gospodarstvo, sindikati, država oziroma šole kot nosilke javnega interesa.

"Izobraževalni programi naj omogočajo na vseh stopnjah pridobivanje strokovne izobrazbe za širša poklicna področja, kar posamezniku zagotavlja večjo stopnjo mobilnosti v delu in zaposlovanju. Izobraževalni programi torej ne morejo mehanično slediti tehnološki in organizacijski delitvi poklicev." (Šlander, 1997 :74)

Tako je leta 1996 bil pri nas sprejet Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, po katerem minister, pristojen za delo določi, nomenklaturo poklicev, ki vsebuje seznam poklicev, stopnjo zahtevnosti dela in tipična dela v okviru poklica. (Juren,1996)

Tako se je z nomenklaturo poklicev ponudila priložnost, da na področju kvalifikacije poklicev vendarle dosežemo komunikacijo med izobraževalnim in delovnim sistemom, saj je poklicno in strokovno izobraževanje potrebno graditi na načelih socialnega partnerstva, kar prinaša vključevanje tako države oziroma gospodarstva kot tudi izobraževalnega sistema z izobraževalnimi institucijami.

Poklicno izobraževanje na prvem mestu omogoča izbiro poklica in pripravo poklica, poleg tega pa naj bi na mednarodno primerljivi ravni posredovalo znanje in veščine, ki so potrebni za opravljanje poklica, in omogočalo vključevanje v evropsko delitev dela. To pomeni, da naj bi nudilo izobrazbo, ki bi omogočila tudi zaposlitev brez predhodnega preverjanja in dokazovanja, ne le v Sloveniji, temveč tudi v drugih Evropskih državah.

Če pogledamo srednješolsko izobraževanje, je poklicno in strokovno izobraževanje najbližje medsebojni povezavi med izobraževanjem in zaposlovanjem, saj daje najbolj specifično in natančno izobrazbo, ki jo zahteva določen poklic, in bolj ali manj s področja posameznih strok.

Poleg tega pa za vstop v izobraževanje strokovnih in poklicnih šol ni tako strogih pogojev kot so za vstop v splošno gimnazijo.

Res pa je, da se tukaj pojavlja vprašanje učnih usmeritev in njihovih kvalifikacij, saj se v primerjavi s poklici pojavlja problem za razvrščanje poklicev, ker je sistem učnih usmeritev, če ga primerjamo s poklici, sekundaren.

2.3.2.1. Kombinirano izobraževanje

Tako je nov sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja na področju pridobivanja teh kvalifikacij vnesel pomembne spremembe, katerih težnje so, da programi izobraževanja izhajajo iz zahtev poklicev v sistemu zaposlovanja. Na podlagi tega je mogoče izobrazbo srednje poklicne šole poleg rednega izobraževanja v poklicni šoli pridobiti s kombinacijo

izobraževanja v poklicni šoli in z izobraževanjem pri delodajalcu. (Šlandler, 1997)

V tem primeru posameznik lahko teoretično znanje takoj preizkusi v praksi oziroma ga dopolni in izpopolni v neposrednem delu. Ta oblika izobraževanja nekako še najbolj približa izobraževanje poklicu; lahko namreč rečemo, da se istočasno vršita oba procesa. Pri tej obliki izobraževanja potem obstaja tudi večja možnost, da se bo vajenec po končanem izobraževanju zaposlil pri delodajalcu, pri katerem se je izobraževal.

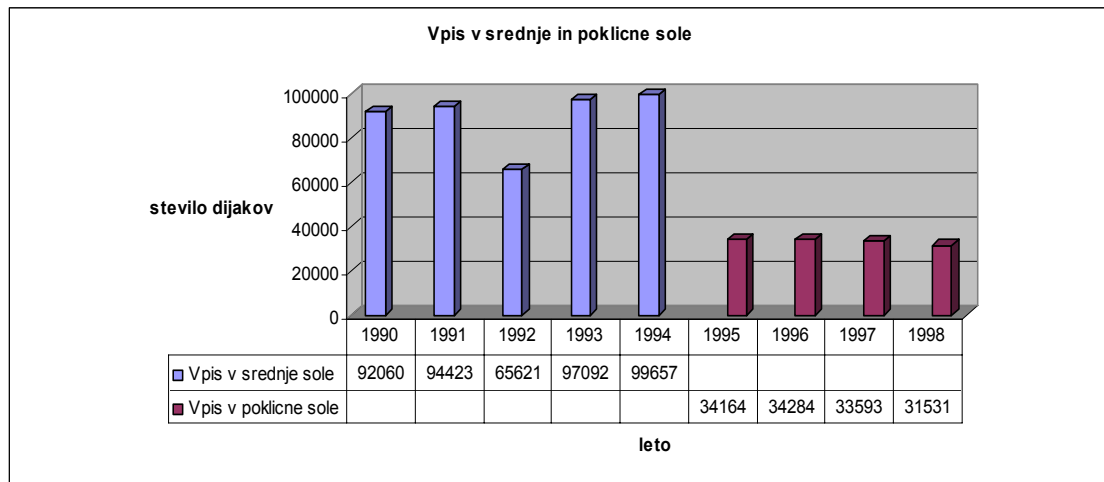
Poklicno srednješolsko izobraževanje pa za tiste dijake, ki si želijo širše in bolj pestre izobrazbe, omogoča tudi, da se hkrati izobražujejo po več izobraževalnih programih, vendar v tem primeru morata šoli (ali več šol) uskladiti izobraževalne programe v skladu z dogovorom med vsemi dotičnimi osebami, ki se znajdejo v tej situaciji.

Prav tako pa se morajo prilagoditi programi za dijake in vajence z motnjami v razvoju, kajti po zakonu in načelu enakosti mora država zagotoviti primerno izobrazbo tudi tem posameznikom. Bodisi da so to posamezni izobraževalni programi, bodisi da se ti programi izvajajo v sklopu normalnih srednjih poklicnih šol.

Morda se komu pojavlja dvom, da ti izobraževalni programi dajejo preozko izobrazbo in znanje, vendar naj omenim, da je mogoča nadgradnja teh programov, in sicer z izpopolnjevanjem in specializacijo. Programi poklicnega izpopolnjevanja in usposabljanja omogočajo poglobljanje in razširjanje poklicnih znanj ter prekvalifikacijo na isti stopnji poklicne oziroma strokovne izobrazbe, lahko pa tudi specializacijo na ožjem poklicnem ali strokovnem področju. Prav tako pa se lahko s specializacijo uvaja tako poklicna kot strokovna izobrazba za nov poklic. (Šlandler,1997)

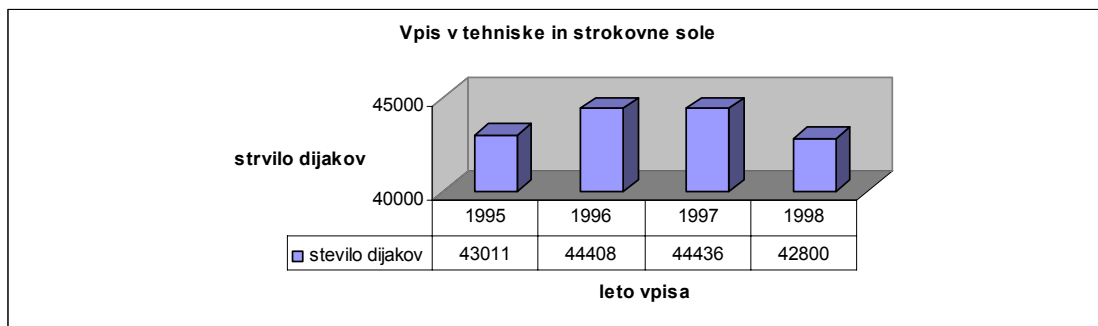
Te oblike izpopolnjevanja omogočajo, da se tudi na ravni poklicnega izobraževanja da pridobiti kvalitetno in dokaj široko znanje, ki je lahko le prednost in pridobitev za poklic. In morda bi bilo v današnjem času, ko se delež brezposelnosti povečuje in poklicno izobraževanje morda izgublja na

vrednosti v odnosu do ostalih programov izobraževanja, potrebno posameznike usmerjati v tej smeri, da po končanem rednem srednjem poklicnem izobraževanju nadaljujejo s programi izpopolnjevanja ali s programi usposabljanja, saj bi si s tem pridobili kvalitetnejšo izobrazbo in znanje, ki bi jim koristilo in prineslo boljši zaposlitveni položaj.

graf 2.8. : Vpis v srednje in poklicne šole (op.: Pri srednjih šolah so zajeti dijaki, ki so se vpisali v program usmerjenega izobraževanja, pri poklicnih šolah pa so zajeti dijaki, v dvoletnega in triletnega poklicnega programa.) , Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

V tem grafu sta zajeta dva srednješolska programa, ker se je leta 1995 spremenil sam program in naziv poklicnega izobraževanja; program usmerjenega izobraževanja je bil ukinjen in namesto njega je bil uveden program dvo- in tri-letnih poklicnih programov. Tukaj lahko vidimo, da je vpis v te programe, zlasti po spremembi, nekoliko manjši in da z leti počasi upada. Razlog za tak upad je moč iskati v tem, da je največ brezposlenih oseb ravno v kategoriji s to izobrazbo in morda se zaradi tega čedalje manj dijakov odloča za te programe.

graf 2.9. : Vpis v tehniške in strokovne šole (op. Podatkov za leta 1990 do 1994 nisem dobila; v tehniške in strokovne šole so zajeti dijaki, ki so se vpisali v 4 ali 5 letne strokovne ali tehniške programe), Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Tukaj vidimo, da vpis v te programe niha; leta 1996 in 1997 je bil znatno večji kot v letih 1995 in 1998. Razlog za manjši vpis leta 1998 bi lahko iskali v tem, da se je tega leta znatno povečal vpis v gimnazije (glej graf 2.7., stran 24), ki ob zaključku šolanja nudijo maturitni izpit, medtem ko je na tehniških in strokovnih šolah bilo moč opravljati le zaključni izpit, ki je možnosti za nadaljne izobraževanje zelo zmanjšal.

Vsi ti podatki in razlogi, poleg vseh ostalih razprav, kličejo po prenovi in reformi strokovnega in poklicnega izobraževanja, ki je nujno za Slovenijo, če želimo izboljšati tako izobrazbo kot delovno aktivnost in zmanjšati delež brezposelnosti.

Reforma strokovnega in poklicnega izobraževanja

V Sloveniji je poklicno in strokovno izobraževanje v fazi spreminjanja in prilagajanja novim gospodarskim in družbenim razmeram, ki so nastale v več kot desetletnem tranzicijskem prehodu. To spreminjanje in prilagajanje se kaže predvsem v tem, da se v strokovno in poklicno izobraževanje uvajajo socialni partnerji, kar pomeni, da že strokovno in poklicno izobraževanje vključuje zametke poklicne sfere. Prav tako pa se ti izobraževalni programi prilagajajo potrebam tržnega gospodarstva in tehnološkim potrebam, kar je po mojem menju popolnoma smiselno in prav, saj se na ta način producira znanje za tiste poklice, ki imajo v tem času svojo perspektivo in nudijo največjo možnost zaposlivanja.

Ta faza spreminjanja in prilagajanja je nujna za Slovenijo, saj smo v veliki meri deformirani s podedovanim sistemom poklicnega in strokovnega izobraževanja. Učne smeri so bile tradicionalnega značaja, ki je bil v celoti pod okriljem države. Tako radikalne spremembe ter vključevanje ostalih partnerjev, ne le države, skorajda ali pa sploh niso bile mogoče, saj je tako kot vse ostalo tudi izobraževanje bilo centralizirano vse stroške poklicnega in strokovnega izobraževanja pa je krila država. Na ta načina je določala in usmerjala programe tega izobraževanja. Zato je potrebno pri nas urediti te relacije, čeprav morda to pomeni, da je potrebno na novo začrtati smernice poklicnega in strokovnega izobraževanja. In lahko rečemo, da gre za večjo fleksibilnost sistema izobraževanja glede na spremembe, ki nastajajo na področju organizacije dela. To prilagajanje in povezovanje pa naj ne bi potekalo le znotraj šol, ampak v celi vrsti izvenšolskih izobraževalnih ustanov in aktivnosti, ki lahko povezujejo dano izobrazbo in zahteve trga dela. (Muršak , 1997)

Vseeno pa je najprej potrebno narediti reformo v izobraževalnem sistemu in programih. Tako morajo biti ti izobraževalni programi primerljivi s programi, kot jih poznajo razvite evropske države, saj je naša težnja, da bi poklicno in strokovno izobraževanje poleg izobrazbe dalo tudi možnost

vključevanje v evropski trg dela. Najverjetneje je potrebno razviti pogoje, ki bodo omogočali, da bo ta proces izobraževanja deloma potekal v konkretnem delovnem okolju kjer posamezniki pridobivajo konkretna znanja, s katerimi potem lahko konkurirajo tudi na evropskem trgu dela oziroma evropskem trgu delovne sile.

Da pa bi bilo to mogoče, je poleg ustreznega okolja potrebno to izobraževanje organizirati tako, da bo vsakdo lahko dosegel temeljno poklicno izobrazbo in da se bo tako lahko vračal v izobraževanje tekom celega življenja, to je mogoče pridobiti tako, da se zagotavlja celotna izobrazbena vertikala.

Če želimo spremeniti poklicno strukturo in jo izboljšati, potem je potrebno, da se programi poklicnega izobraževanja načrtujejo na podlagi nomenklature poklicev in dajejo poleg poklicne izobrazbe tudi poklic. S tem bi zagotovo zmanjšali delež brezposlenosti in izboljšali poklicno strukturo. Ker so dosednji programi poklicnega in strokovnega izobraževanja bili v veliki meri usmerjeni le na pridobitev poklicne izobrazbe in s tem uvrščanja strokovnih in specializiranih programov, je za izboljšanje poklicne strukture in zahteve narave dela današnjih poklicev nasploh potrebno zagotoviti, da bodo odslej tudi ti programi zagotavljali minimalne standarde tudi splošne, ne le poklicne izobrazbe.

Vendar je potrebno, da se te spremembe in novosti uvajajo postopoma in z dinamiko, torej s prilagajanjem potreb na trgu delovne sile in prilagajanjem potreb gospodarskih sprememb. Tako je trenutno najpomembnejša naloga, da se v institucionalni mreži za implementacijo reforme uskladijo pogledi na uporabo različnih regulacijskih meril in instrumentov, ki so potrebni za uspešno spremljanje reforme poklicnega izobraževanja in za reševanje povezovalnega problema med izobraževanjem in zaposlovanjem. (Muršak, 1997)

V bistvu so elementi prihodnjega transparentnega informacijskega sistema za optimalno spremljanje povezovalnega problema naslednji :

strokovno-izobraževalni programi, strokovni nazivi, razvojno zanimivi poklicni profili in izobraževalni programi zanje, poklicna nomenklatura in klasifikacije, stopnja zahtevnosti izobraževanja, stopnja zahtevnosti dela ter nenazadnje tudi tarifni razredi v povezavi s plačilnimi sistemi v različnih kolektivnih pogodbah.

Za upešno povezovanje med izobraževanjem in zaposlovanjem, vsaj kar se tiče poklicnega in strokovnega izobraževanja, je potrebno, da se elementi čimprej uskladijo, tako da bi potem ta povezovalni problem bil razrešen in bi lahko prišlo do večje povezave med poklicnim in strokovnim izobraževanjem ter zaposlovanjem. (Muršak, 1997)

Tako bi na koncu poklicnega in strokovnega izobraževanja lahko rekli, da se ti izobraževalni programi, po katerih se pridobi javno veljavna izobrazba, oblikujejo na podlagi nomenklatur poklicev, ki jih na predlog zbornic, za področja, za katera zbornice niso organizirane, pa na predlog pristojnih ministrov, določi minister, pristojen za delo. Prav tako se na podlagi teh nomenklatur poklicev morajo pripraviti prilagojeni izobraževalni programi za izobraževanje dijakov s posebnimi potrebami, saj pri nas po zakonu velja načelo enakosti. Vsaka posamezna nomenklatura pa obsega seznam poklicev, raven zahtevnosti dela ter tipična dela v okviru posameznega poklica. (Pirher, 1997)

Tako lahko to povezovanje med poklicnim in strokovnim izobraževanjem prikažemo tudi tako :

IZOBRAŽEVALNI

SISTEM

ponudba
povpraševanje
strokovne
izobrazbe

DELOVNI

SISTEM

po poklicnem
delu

TRG

napovedi, perspektive

Slika 2. 1 : Napovedi poklicnega dela glede na kvantitativno varianto, (Kramberger,1997 :25)

Prav tako pa lahko to povezovanje prikažemo tudi na naslednji način:

FAZE POVEZOVANJA DELO-IZOBRAZBA

Akter	3	2	1	o (start)
KDO ?	predmetna komisija v izobraževalnem sistemu	CPI in panožna komisija	delodajalci delojemalci	poklicna praksa v delovnem sistemu identificira večje novosti v tehnologiji dela
KAJ ?	nov program strokovnega izobraževanja	strokovno izobrazbeni profil	predlog sprmenjenega poklicnega profila	želje, opisi del

Slika 2.2: Postopek prilagajanja strokovnega izobraževanja poklicnemu delu glede na kvalitativno varianto , (Kramberger,1997 :25)

Če primerjamo ta dva dela srednješolskega izobraževanja, vidimo, da država zagotavlja in nudi dokaj široke možnosti izbire za srednješolsko izobraževanje. Edini pogoj za posamezno vrsto je seveda predhodni uspeh in želja po nadaljnjem šolanju.

Prav tako kot osnovnošolsko izobraževanje je tudi, vsaj še zaenkrat, srednješolsko izobraževanje brezplačno, kar pomeni, da ni potrebno plačevati šolnine, kot v nekaterih drugih državah v Evropi. Tudi na ta način država omogoča, da je srednješolsko izobraževanje dostopno vsem posameznikom, vsaj kar se tiče financiranja srednjih šol.

S tem, ko je država podelila koncesije tem šolam, se je spekter srednjih šol in osnovnih šol še povečal, posledično se je povečala možnost izbire srednješolskega izobraževanja. Lahko rečemo, da je država popestrila sistem izobraževanja in omogočila, da se socialne pravice srednješolskega izobraževanja lahko v večji meri in bolj korektno izvajajo.

2.4. UNIVERZA

Če govorimo v splošnem, kar se tiče avtonomnosti univerzitenega šolanja, je le to opredeljeno že kot ustavno načelo.

Cilj visokošolskih in univerzitetnih programov je ta, da posamezniku da poglobljeno znanje in globlji vpogled na posamezna področja in sfere. Prizadeva si, da bi mladi dobili čim več potrebnega znanja, ki bi ga znali v veliki meri izkoristiti pri svojem poklicu. Mladim nudi in daje intelektualno znanje, ki ga lahko nato prenašajo na druge ljudi, veliko mero splošne razgledanosti in specializacije, izobražuje jih v dobre govornike, pogajalce in komunikativne osebe, daje samozavest.

2.4.1. Dodiplomski študij

Danes imamo v Sloveniji Univerzo v Ljubljani in Univerzo v Mariboru, medtem ko je v Kopru zaenkrat samo visokošolski zavod, vendar je v teku ustanovitev Univerze v Kopru. Kljub dvema univerzoma in enemu večjemu visokošolskemu zavodu je danes izbira univerzitetnih programov dokaj široka in pestra, saj je moč izbirati med raznovrstnimi programi in podprogrami na različnih fakultetah, tako na fakultetah z visokoškolskimi kot univerzitetnimi programi.

Poleg visokošolskih in univerzitetnih programov, ki se izvajajo s strani države, imamo v Sloveniji tudi privatne visokošolske organizacije, ki delujejo na podlagi koncesije. Taki primeri so Visoka strokovna šola za podjetništvo v Piranu, Visoka šola za turizem v Portorožu, Višja strokovna šola za turizem na Bledu in druge. V teh primerih program izobraževanja v veliki meri določijo šole same. V primerjavi z ostalimi državnimi visokoškolskimi in univerzitetnimi zavodi je v zasebnih strokovnih šolah potrebno plačati šolnino, ki je največkrat največji in edini vir za financiranje teh programov. Poleg tega pa se te strokovne šole od državnih razlikujejo

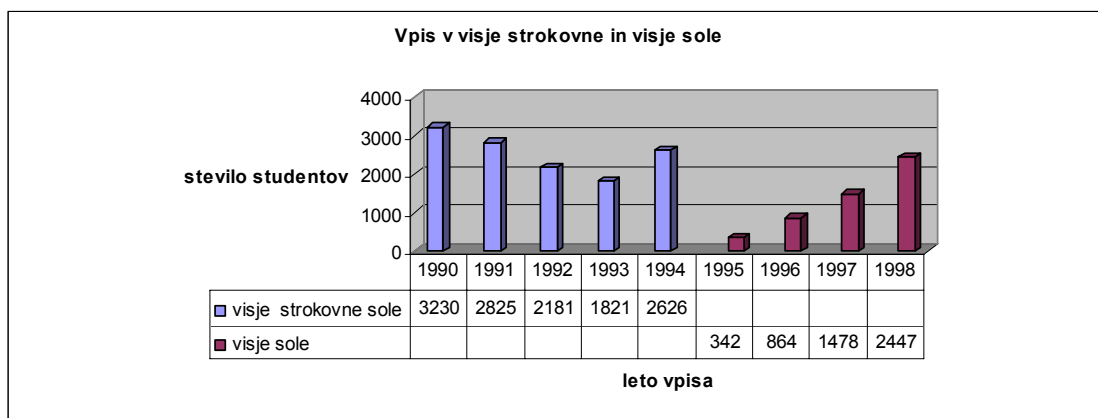
tudi po programih, saj so v tem primeru programi bolj specializirani in namenjeni posamezni stroki.

Glede na visokošolski ali univerzitetni program, ki ga izbere vsak posameznik, le-ta pridobi ustrezno izobrazbo za poklic, za katerega se šola. V primerjavi s gimnazijskimi programi in izobrazbo ter znanjem bi lahko za visokošolske in univerzitetne programe rekli, da nudijo znanje svoje stroke, in se po tem morda lahko primerjajo s poklicnim in strokovnim izobraževanjem. Poleg tega pa še nudijo tudi splošno izobrazbo in znanje. V programih posameznih smeri se prepletajo znanja širšega področja, ne le specifične stroke. Ti programi so zastavljeni na podlagi poklicev, iz katerih izvirajo, in kot sem že večkrat omenila, dandanes poklici zahtevajo pestro in kompleksno znanje za opravljanje posameznega dela. Tako je recimo v večini prvih letnikov posameznih fakultet čez 50 % programa, ki je enak za vse prve letnike ne glede na usmeritev.

Specilaizacije, strokovno usposabljanje, poglobljanja in specifikacije se nato pojavljajo v višjih letnikih, ki vključujejo tudi splošno izobraževanje.

Kljub poglobljanju in specializaciji pa na koncu izobraževanja vsak posameznik lahko še kljub temu izibra med večjimi možnostmi v svoji stroki. To pomeni, da visokošolski in univerzitetni programi niso ozko začrtani in usmerjeni le v eno smer in en segment posameznega področja, temveč so kompleksni in s širokimi programi, ki nudijo velik in širok spekter znanja, s katerim potem posameznik lahko konkurira na trgu delovne sile.

Lahko bi rekli, da višješolsko in univerzitetno izobraževanje nudi največje možnosti za kombinacije poklicev in s tem tudi največje možnosti za zaposlitev.

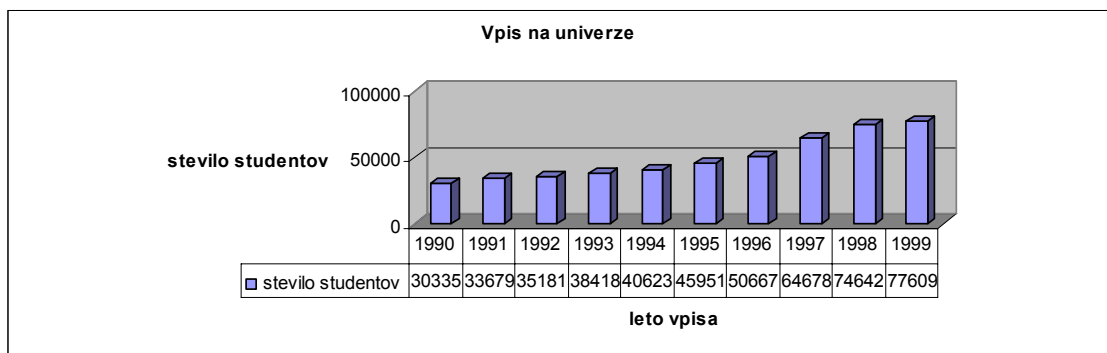

graf 2.10. : Vpis v višje strokovne in višje šole (op. pri višjih šolah so zajeti študentje starega dvoletnega programa, pri višjih strokovnih šolah pa so zajeti študentje, ki so se vpisali v nove triletne programe višokih šol), Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

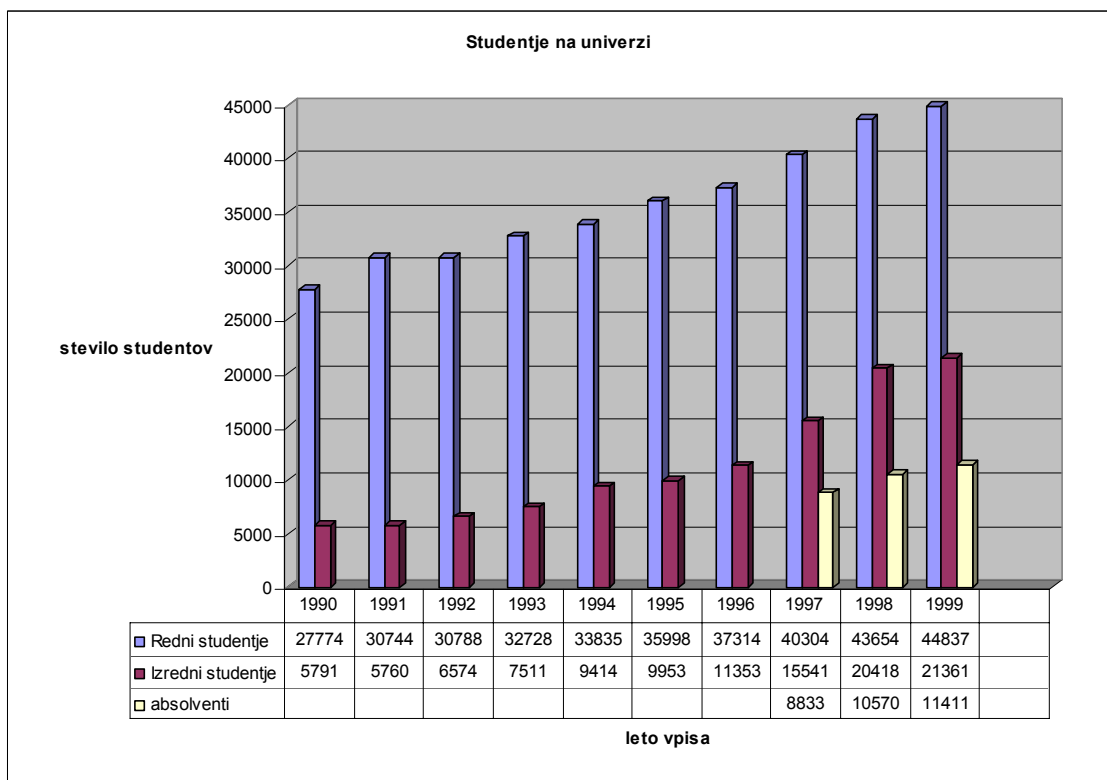
Zaradi spremembe naziva in programa, ki je bil uveden leta 1994/1995, so v tem grafu dvojni podatki, vendar pa gre za visokošolske programe in ne univerzitetne programe. V tem primeru vidimo, da je vpis v izobraževanje po starem programu do leta 1994 upadal, leta 1994 pa je velik porast vpisa na te šole, kar pomeni, da se je okoli leta 1994 začela prelomnica v sistemu izobraževanja in zavesti mladih, da le z dobro in kvalitetno izobrazbo lahko pridejo do boljšega delovnega mesta.

Hitra rast študentov na visokih šolah je posledica preoblikovnja prejšnjih višjih dvoletnih šol v visoke triletne šole. Ta preobrazba dokazuje, da se miselnost o izobraževanju pri nas spreminja na boljše in da obstaja težnja po boljši in kvalitetnejši izobrazbi. Država pa strmi k temu, da izboljšuje visokošolski in univerzitetni program in mu želi dati čim večjo kakovost, s katero potem lahko naši diplomanti konkurirajo tudi na tujih trgih delovne sile.

graf 2.11. : Vpis študentov na univerzo, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 2.12. : Vpis študentov na univerzo glede na vrsto študija, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Če pogledamo graf vpisa študentov na univerzo, vidimo, da se rast vpisa na univerzo z leti zelo povečuje. Če pogledamo bolj podrobno, opazimo, da se ta rast pojavlja ne le pri vpisu na redni študijski program, temveč se v nekoliko večji meri pojavlja tudi pri študentih izrednega študija, kar dokazuje, da je z leti čedalje več študentov in da se čedalje več mladih odloča za univerzitetne programe. To dokazuje tudi porast absolventov, kar pomeni, da čedalje več študentov konča / končuje univerzitetno šolanje.

2.4.2. Podiplomski študij

Poleg visokošolskega in univerzitetnega programa pa programi visokošolskih zavodov nudijo tudi še večja poglobljanja in specializacije, ki še bolj izpopolnijo znanje v posamezniki stroki. To so programi podiplomskega študija, kot so različni programi magistrskih programov in doktorata. Pri teh dveh naj omenim, da ni v osnovi pomembna stroka, ki si jo zaključil na prejšnji stopnji šolanja, to je na dodiplomskem študiju, temveč je pomembno, da si uspešno opravi to izobraževanje. Na podlagi tega dejstva bi lahko rekla, da bolj ko se gibljemo po lestvici izobraževanja navzgor, bolj kvalitetnejše in kompleksnejše znanje si pridobimo, kar pomeni, da imamo hkrati več različnih možnosti in kombinacij zaposlovanja.

Financiranje visokošolskih zavodov

Kar se tiče financiranja na področju univerzitetnega izobraževanja, se visokošolski zavodi financirajo iz proračuna Republike Slovenije, šolnin in drugih prispevkov za študij, plačil za storitve, dotacij in podobno. Ob tem naj omenim, da kar se tiče šolnin, so le simbolične, saj po zakonu državljanom in državljanke Republike Slovenije šolnine ni mogoče predpisati, seveda to velja za redni študij. Izjema so primeri, ko izvajanje teh programov presega z nacionalnim programom določene standarde,

država pa omogoča, da posameznik ob uspešno opravljeni maturi ali zaključnem izpitu, lahko izbira med različnimi fakultetami in programi. (Juren,1996)

Tudi tukaj je uveljavljeno načelo enakih možnosti, z vidika izvajanja socialnih pravic, seveda če izvzamemo uspeh, ki je potreben za vstop na posamezno fakulteto.

Kar se tiče financiranja šolanja je pri izobraževanju izrednega programa oziroma študija drugače; v tem primeru je potrebno šolnino plačati, ker ne gre za ustaljeni nacionalni program visokošolskega izobraževanja. Ob uvedbi izrednega študija, pa država omogoča, da se tudi tisti, ki zaradi nekoliko slabšega uspeha ne morejo priti na redni program univerzitetnega izobraževanja, lahko kljub temu izobražujejo, toda na nekoliko drugačen način in pod drugačnimi pogoji.

2. 5. IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Za izobraževanje odraslih bi lahko rekli, da je to splet mnogih dejavnikov, izobraževalnih in delovnih izkušenj, potreb in pričakovanj, kot tudi splet ciljev in možnosti. Tako je za izobraževanje odraslih pomembno, da se izvaja v odprtem modelu in da je v tem modelu prisotna tudi sestavina svetovalnega odnosa, ki pomaga pri aktivnem odločanju in sprejemanju odgovornosti za svoje odločitve.

Pod pojmom izobraževanje odraslih mislimo na tisto vrsto izobraževanja po 30. členu Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki pravi, da

" kdor je zaposlen ali ima status brezposelnega ali mu preneha status dijaka ali je starejši od 18. let, se lahko izobražuje kot odrasli, tako da se mu prilagodijo organizacija in trajanje izobraževanja, preverjanje in ocenjevanje znanja ter napredovanje in časovna razporeditev pouka. Za osebe, ki se izobražujejo kot odrasli, se glede statusa, pravic in dolžnosti

ter vodenja dokumentacije in evidenc uporablja zakon, ki ureja izobraževanje odraslih." (Juren, 1996)

Kar se tiče izobraževanja odraslih, zaenkrat ni natančno opredeljenih pristojnosti in odgovornosti za posamezna področja. Problem pri tem je, da so nejasna razmerja med pristojnostmi države in lokalnimi skupnostmi, prav tako pa niso začrtana jasna razmerja med državo, delodajalci in delavci.

Zahtevnost izobraževanja odraslih v sodobnih razmerah družbenega, osebene in gospodarskega razvoja opozarja, da je čedalje bolj potrebno razvijati celostno informativno-svetovalno dejavnost v procesu izobraževanja odraslih. Med odraslimi se namreč pojavljata dve skupini in sicer na eni strani tista skupina, ki je izobraževalno dejavna in nenehno išče novo znanje, ter na drugi strani, tista skupina odraslih, ki je pasivna v izobraževanju in je zaradi tega dosti manj izobražena in socialno marginalizirana. (Vilič-Klenovšek, 2002)

Zaradi tega in pa spleta okoliščin ter potreb današnjega sveta in razvoja je potrebno, da se to izobraževanje odziva na potrebe odraslih v lokalnem okolju, saj se razmere in potrebe spreminjajo od okolja do okolja.

2.5.1. Izobraževanje odraslih v Sloveniji

In kako je z izobraževanjem odraslih pri nas v Sloveniji ?

V Sloveniji sicer poskušamo slediti evropskim usmeritvam, saj so v nekaterih dokumentih že sprejete smernice in nacionalni programi za izobraževanje odraslih (Nacionalni program za izobraževanje odraslih, Izhodišča za kurikalno prenovo izobraževanja odraslih in še nekateri), vendar pa nas še zmeraj čaka veliko dela v strokovnem razvoju te dejavnosti kot tudi v praksi in uresničevanju ciljev ter začrtanih nalog. (Vilič – Klenovšek in drugi, 2002)

To da poskušamo slediti evropskim smernicam, je moč iskati tudi v tem, da se je v zadnjih letih povečalo povpraševanje odraslih po možnostih za

izobraževanje, bodisi za individualno izobraževanje bodisi za izobraževanje zaradi zahteve poklica oziroma delovnega mesta ali prekvalifikacije. In prav zaradi tega povpraševanja je potrebno razviti neke svetovalne službe v procesu izobraževanja odraslih, saj je dejavnost svetovanja stara toliko časa kot človek, saj so v preteklosti nekatere oblike izobraževanja imele več sestavin svetovanja kot pa učenja oziroma poučevanja. (Vilič – Klenovšek in drugi, 2002)

“Nove družbeno-gospodarske razmere, kulturni razvoj, zgodovinske značilnosti in tradicija pa ob nenehnih spremembah in novih potrebah po izobraževanju in učenju odraslih prinašajo tudi nove pojavne oblike in razsežnosti svetovanja v izobraževanju odraslih. “ (Vilič-Klenovšek in drugi, 2002: 21)

Po 1. členu Zakona o izobraževanju odraslih obsega to izobraževanje samo izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki so izpolnile osnovnošolsko obveznost in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje, pa pri tem izobraževanju nimajo statusa učenca, dijaka ali študenta.

Izobraževanje odraslih po posameznih programih se ureja z zakoni posameznega programa. V to izobraževanje pa po 3.členu tega zakona lahko vključijo odrasli, ki izpolnjujejo pogoje glede predhodne izobrazbe ali posebnih psihofizičnih sposobnosti, predpisanih za vključitev.

Tako se pojavljajo različne vrste izobraževalnih organizacij za odrasle, ki ponujajo svoje programe za izobraževanje in zlasti v zadnjem času nudijo tudi svetovalne storitve.

Potrebno pa je, da se te organizacije razvijajo v lokalnem okolju. Glede na potrebe in povpraševanje se je pri nas že razvila dokaj velika in bogata mreža teh institucij in storitev. Vendar je kljub izobraževanju v teh institucijah, ki jih bom omenila malce pozneje, lahko odrasle osebe, ki so uspešno zaključile srednjo poklicno, srednjo tehniško ali drugo srednjo strokovono šolo oziroma tretji letnik gimnazije ali prekinile izobraževanje najmanj za eno leto, vključijo v maturitetni tečaj in po opravljenem

maturitemu tečaju lahko opravljajo maturo, kot vsi dijaki vseh gimnazij, in se nato vpišejo v enega izmed programov visokošolskih zavodov.

Ta način izobraževanja odraslih omogoča in daje možnost, da tisti posameznik, ki ima željo in prej ni imel možnosti, da nadaljuje izobraževanje, sedaj svoje želje uresniči. Sama sem mnenja, da je ta ukrep dobrodošel, saj nudi možnost izboljšanja tako izobrazbe in znanja kot tudi boljše zaposlitve.

Poleg tega maturitetnega tečaja lahko odrasle osebe, ki niso uspešno zaključile srednješolske izobrazbe, to izobrazbo naknadno končajo, in sicer po programih osnovnih ali srednjih šol za odrasle. To pomeni, da je program posameznega izobraževanja prilagojen odraslim osebam glede na njihovo delovno mesto, kar pomeni, da izobraževanja potekajo ob koncu tedna ali izven delovnega časa. V primeru, ko delavca na izobraževanje pošlje delodajalec, ima delavec pravico do odsotnosti z dela v času izobraževanja in v času opravljanja izpitov, kot tudi do povračila stroškov v zvezi z izobraževanjem.

2.5.2. Nacionalne institucije za izobraževanje odraslih

Nacionalne institucije, ki so vključene v mrežo izobraževanja odraslih in niso redne izobraževalne ustanove, so:

- Andragoški center Slovenije,
- Center za poklicno informiranje in svetovanje,
- Center RS za poklicno izobraževanje,
- Gospodarska zbornica Slovenije,
- Ministrvo za delo, družino in socialne zadeve,
- Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport,
- Obrtna zbornica Slovenije,
- Univerzi,
- Zavod RS za šolstvo,
- Zavod RS za zaposlovanje,

- Zveza ljudskih univerz Slovenije. (Vilič – Klenovšek in drugi, 2002)

Andragoški center Slovenije (v nadaljevanju ACS) je v bistvu osrednja nacionalna organizacija za raziskovanje, razvoj in svetovanje v izobraževanju odraslih pri nas. Njegove temeljne naloge so:

- raziskovalno središče,
- središče za razvoj in svetovanje,
- informacijsko središče,
- izobraževalno središče.

Ker bi za ACS lahko dejali, da je gonilna sila za svetovanje in izobraževanje odraslih, je tukaj nastala zelo obsežna baza podatkov o izobraževalnih programih na vseh ravneh izobraževanja. Prav tako se je v okviru centra razvilo informacijsko-izobraževalno delo, ki nudi informacije, kako pridobiti potrebno izobrazbo in kakšne so možnosti za strokovno izpopolnjevanje.

V Centru za informiranje in poklicno svetovanje posameznik lahko pridobi informacije in svetovanje pri izbiri poklica, o možnostih za izobraževanje in zaposlitvenih možnostih.

Center za poklicno izobraževanje zbira pomembne informacije s področja formalnega poklicnega in strokovnega izobraževanja.

(Vilič-Klenovšek in drugi, 2002)

Kar pa se tiče Zveze ljudskih univerz Slovenije, pa danes deluje 43 ljudskih univerz, ki nudijo možnosti izobraževanja odraslih. Ljudske univerze že ves čas delujejo kot del javne mreže izobraževanja odraslih, formalno pa so to postale leta 1971, ko je bil sprejet Zakon o delavskih univerzah, izobraževalnih centrih in drugih organizacijah, ki se poleg šol ukvarjajo z izobraževanjem. Po tem zakonu so te organizacije del enotnega izobraževalnega sistema, njihovo delo pa je posebnega družbenega

pomena. Prav tako so po tem zakonu kot ustanoviteljice ljudskih univerz navedene bivše občine, kar pomeni, da so pristojnosti v veliki meri v občini. (Krek, 1995)

Preko ljudskih univerz je možno dodatno izobraževanje: prekvalifikacija za posamezen poklic, dopolnjevanje že zaključenega izobraževanja, izobraževanje po programih veljavnih univerz (v tem primeru gre ponavadi za izredni študij, lahko pa samo za del študija), prav tako pa je mogoče preko ljudskih univerz izpopolnjevanje v drugih programih, največkrat so to posamezni tečaji ali seminarji, ki pripomorejo k dodatnemu izobraževanju in izpopolnjevanju posameznikov, tako pri njihovem poklicu kot tudi individualno.

Ker so ljudske univerze samostojne in dodatne izobraževalne ustanove, je potrebno za programe, ki potekajo preko ljudskih univerz, plačati, kar pomeni, da se v tem primeru šolnina plača glede na program, trajanje programa in načine izvajanja.

2.5.3. Ostale institucije

Drugo vrsto izobraževalnih institucij za odrasle, ki pa ne sodijo v sklop Nacionalnih ustanov za odrasle, pa predstavljajo izobraževalni centri v podjetjih. Velikost oziroma prisotnost teh izobraževalnih centrov je v veliki meri odvisna od potreb posameznega podjetja, inovativnosti v podjetju ter od velikosti podjetja. V primeru, ko je v podjetju zaposlenih veliko strokovnjakov, so taki centri zelo razviti in tudi statusno opredeljeni kot izobraževalni centri, če pa je v podjetju malo strokovnjakov, pa ti centri niso tako razviti. Toda kljub vsemu je skupna značilnost teh institucij ta, da pretežno izvajajo strokovno izobraževanje ter izpopolnjevanje in to samo za podjetja oziroma skupino podjetij, v okviru katerih so nastala. V tem primeru gre bolj ali manj za interno izobraževanje. (Krek, 1995)

Poleg teh institucij izobraževanja za odrasle pa je posebna skupina izvajalcev, ki so se razvili v okviru Gospodarske zbornice Slovenije, in danes delujejo deloma ali pa v celoti kot samostojne institucije, čeprav so nastale kot samostojne specializirane izobraževalne organizacije. V največji meri so take organizacije namenjene izobraževanju in usposabljanju izključno strokovnega vodilnega kadra.

Obsežno skupino predstavljajo institucije, združenja, društva in organizacije, ki v svoji dejavnosti niso opredeljene kot izobraževalne institucije, ter to dejavnost izvajajo kot dopolnilni del svojega programa. Raznolikost ponudbe je največja, saj pokrivajo tako strokovno, družbeno kot splošno izobraževanje.

Zadnjo in po nastanku najmlajšo skupino predstavljajo zasebne izobraževalne organizacije in področja, ki jih pokrivajo, so pretežno jezikovni programi in različni programi strokovnega izobraževanja.

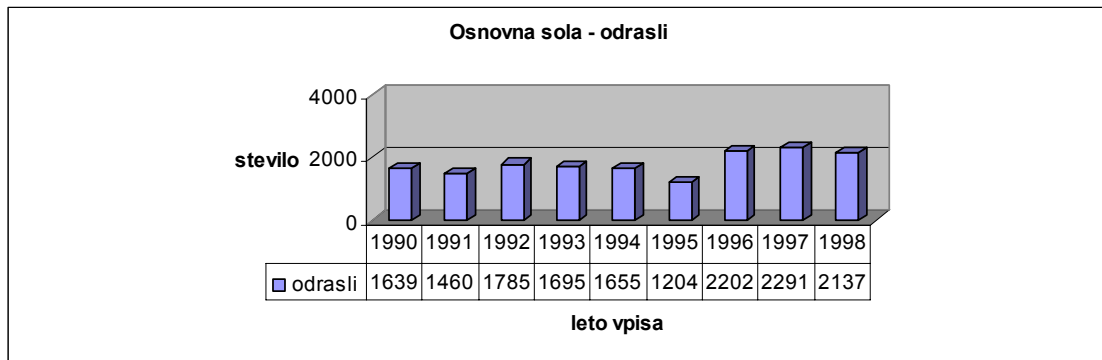
Na podlagi vsega tega lahko vidimo, da ima izobraževanje odraslih dokaj velik spekter izbire, tako kar se tiče programov kot tudi izbire izvajalca teh programov.

Tako lahko rečemo, da se proces izobraževanja nadaljuje tudi pri odrasli imajo velik spekter izbire, kjer lahko izpopolnijo svoje znanje in stopnjo izobraževanja in s tem izboljšajo svoj poklic.

Lahko rečemo, da je država to področje socialne politike zelo dobro pokrila, čeprav je le majhen delež v njeni pristojnosti, saj so v večini to zasebne ali pol zasebne izobraževalne institucije, ki nudijo odraslim

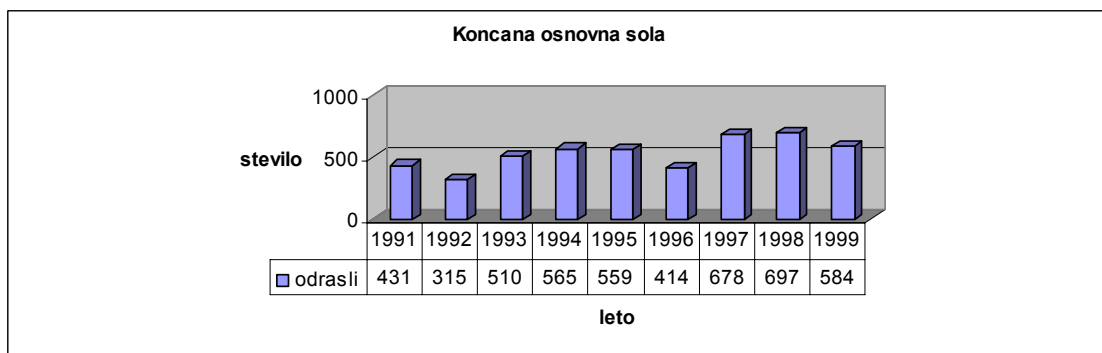
možnost dodatnega izobraževanja, tako na strokovnem kot na splošnem področju .

Poleg tega pa je odraslim dana možnost izobraževanja v programih rednega izobraževanja, kar dokazujejo sledeči grafi.

graf 2.13. : Vpis odraslih v osnovno šolo, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

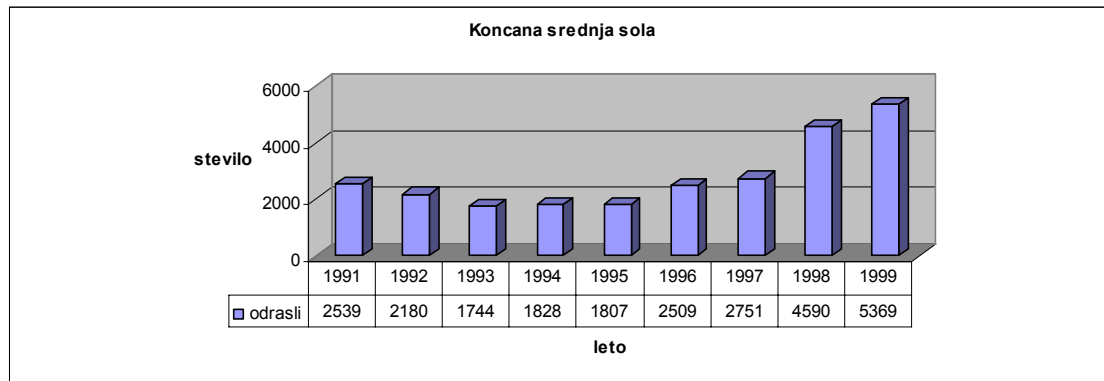
Pri vpisu odraslih v osnovno šolo vidimo, da vpis niha; moč pa je opaziti, da je vpis zadnjih treh let bolj ali manj konstanten.

graf 2.14. : Število odraslih, ki so končali osnovno šolo, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Kar pa se tiče zaključka osnovne šole pri odraslih, je razmerje približno enako kot pri vpisu; opazi pa se, da se čedalje več odraslih odloča za ponovni vpis in končanje osnovne šole. Razlog za to je, da zaradi kakršnih

koli razlogov niso imeli možnosti, da se v rednem izobraževalnem procesu ali ne vpišejo ali ne končajo osnovne šole, sedaj pa so jo dobili.

graf 2.15. : Vpis odraslih v srednje šole, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Pri končanju srednje šole odraslih se vidi velik porast, zlasti po letu 1996, kar lahko razumemo, da se odrasli čedalje bolj odločajo za to, da izpopolnijo svojo srednješolsko izobrazbo ali jo zaključijo, če prej niso imeli te možnosti. Prav tako lahko ta porast razumemo kot dejstvo, da obstoječa delovna mesta zahtevajo dodatno izobraževanje ali nadgradnjo obstoječega znanja in izobrazbe.

Če pogledamo vse te tri grafe, vidimo, da imajo poleg omenjenih izobraževalnih institucij in programov, ki niso vključeni v redno izobraževanje, točka 2.5.2 in 2.5.3., odrasli možnost, da se izobražujejo po programih šoloobveznih otrok, dijakov in študentov in da se na ta način izobražujejo in si pridobivajo znanje, ki ga prej niso mogli dobiti. Tako lahko tudi odrasli stopijo na pot obveznega in rednega izobraževanja, tako kot otroci in mladina v rednem izobraževanju.

2. 6. IZOBRAŽEVANJE PREKO APZ

Ker pa je rdeča nit mojega diplomskega dela izobraževanje in pomen izobraževanja pri zaposlovanju, pa naj še pregedam področje zaposlovanja, ko se na trgu delovne sile pojavlja presežek delovne sile oziroma nezadostna kvalifikacija za poklic. Kaj se da v tem primeru narediti in ali je moč s pomočjo dodatnih, še ne omenjenih programov izobraževanja te stvari omiliti in jih zmanjšati.

Taka oblika, ki nekako vključuje to povezavavo, je aktivna politika zaposlovanja (APZ), ki skuša zmanjšati stopnjo brezposelnosti, med drugim tudi s posebnimi programi izobraževanja ali deli teh programov. Brezposelnost je stranski produkt v delovanju trga delovne sile, ki izvira iz sistema izobraževanja. In zaradi že večkrat omenjenih dejavnikov, ki spreminjajo potrebe na trgih delovne sile in s tem potrebo po spreminjanju izobraževalnega sistema, ni moč zadržati polne zaposlenosti in ni moč vedno najti tako ustreznega mehanizma kot tudi povezav med izobraževanjem in zaposlovanjem in zaradi tega ni moč odpraviti brezposelnosti. (Dejan,1999)

To neravnovesje na trgu delovne sile, ki izvira iz družbenih in gospodarskih sprememb, država uravnava z različnimi ukrepi APZ tako v okviru ekonomske politike kot tudi v okviru politike izobraževanja, neposredno in bolj kratkoročno pa z ukrepi zaposlovanja.

Včasih se ukrepi APZ delijo tudi na to, komu so namenjeni. Tako se pojavljajo ukrepi, ki so usmerjeni na posameznika ali skupine, kot so na primer izobraževalni programi, in ukrepi, ki so usmerjeni na organizacije in regije, kot so programi odpiranja novih delovnih mest. Programi odpiranja novih delovnih mest nastanejo v času naraščanja brezposelnosti zaradi premajhnega povpraševanja.

2. 6. 1. UKREPI APZ

Da bi se zagotovila čim manjša stopnja brezposelnosti in da bi se zagotovila čim večja produktivnost dela in delovnih mest, je država razvila različne ukrepe na posameznih področjih, s katerimi skuša zagotoviti čim manjšo stopnjo brezposelnosti

2. 6.1. 1. Ukrepi za pospešeno povpraševanje

Ohranjanje produktivnih delovnih mest in povpraševanja celotne zaposlitve je ukrep, s katerim država prevzema delno obveznost za delovno silo in s tem pomaga podjetjem prebroditi kratkotrajnejše težave poslovanja.

Preventivni ukrepi razreševanja presežkov so vključevali program sofinanciranja prekvalifikacij in preusposabljanja odvečnih delavcev, in sicer produktivne prezaposlitve, program sofinanciranja odpravnin z namenom, da bi podjetje samoiniciativno reševalo lastne zaposlitve, pogojno pa tudi financiranje v primeru, ko še čaka na delo, s čimer je država prevzela nase del bremena prestrukturiranja obsega in strukture že zaposlenih kapacitet.

Del navedenih programov se uresničuje prek pravic za primer brezposelnosti, ostali pa so programske naloge z značilno ekonomsko in socialno funkcijo na trgu delovne sile.

V letu 1995 pa so bili uvedeni tudi drugi ukrepi na tem področju, in sicer finančna spodbuda za nova delovna mesta, v katerih se lahko v rednih delovnih procesih zaposlijo tudi invalidne osebe. S tem je omogočena tudi možnost, da se po končani izobrazbi in šolanju v rednem delovnem procesu zaposlijo tudi invalidne osebe, kar pogosto ni mogoče. Če se v naših zakonih o izobraževanju pojavlja in uveljavlja načelo enakosti in jim izobraževalni proces omogoča enakost, da si tudi oni pridobijo ustrezno

izobrazbo, potem bi jim v procesu zaposlovanja morala biti dana ta možnost, in s tem ukrepom, se to vsaj deloma uveljavlja. (Dejan, 1999)

2.6.1.2. Ukrepi prilagajanja ponudbe

Poleg tega, da si država prizadeva, da bi povečala povpraševanje po zaposlitvi v odnosu do deleža končane izobrazbe, pa si prav tako prizadeva, da bi se dvignila raven ponudbe dela na trgu delovne sile in to skuša uresničiti z ukrepi prilagajanja ponudbe.

Sklop teh programov in ukrepov je usmerjen neposredno na brezposelne osebe, in sicer z namenom, da se s prilagoditvijo zahtevam na presežni strani povpraševanja izboljša njihov položaj na trgu, povečajo možnosti za zaposlitev, če ne trenutno, pa vsaj možnosti za v prihodnje. Cilj programa je priprava na zaposlitev, poklicno in izobrazbeno prilagajanje brezposlenih oseb strukturi povpraševanja ter pridobivanje in ohranjanje izobrazbeno-delovnih potencialov.

Med ta sklop sodi tudi program sofinanciranja pripravništva, ki je namenjen iskalcem zaposlitve z dokončano vsaj III. stopnjo strokovne izobrazbe in omogoča pridobitev delovnih izkušenj mladim, ki prihajajo iz šol in so jim v sedanjih gospodarskih pogojih praktično zaprta vrata za vstop na trg delovne sile in za vstop na delovno mesto. Ta ukrep sicer začasno premosti ta povezovalni problem med izobraževanjem in zaposlovanjem in omogoča, da se mladi s svojo izobrazbo lahko takoj po končanem šolanju vključijo v delovno razmerje in znanje, ki so si ga pridobili, sedaj tudi primerno izkoristijo.

V ta sklop ukrepov spada tudi program delovnega in poklicnega izobraževanja in usposabljanja invalidov in za ta program lahko rečem, da spada med najstareše programske naloge in je v drugačnih zaposlitvenih razmerah pomenil osrednji predmet prizadevanja strokovnjakov na področju zaposlovanja. S tem, ko je država omogočila zaposlitev tudi

invalidom, je naredila korak naprej v smeri uveljavljanja socialnih pravic pri zaposlovanju in razširila meje socialne država. (Dejan, 1999)

Ukrepi za uravnavanje ponudbe delovne sile so namenjeni pospeševanju poklicne in prostorske mobilnosti. Poklicno mobilnost je mogoče pospeševati zlasti z različnimi programi izobraževanja, še posebej s programi izobraževanja za delo ali usposabljanja za opravljanje konkretnih nalog. Tukaj se poskušajo narediti koraki naprej v povezavi med poklicno mobilnostjo in izobraževanjem, saj se na podlagi ponudbe izvajajo različni dodatni programi izobraževanja, ki jih te ponudbe zahtevajo. Tako je mogoče še bolj približati izobraževanje zaposlovanju in obratno.

V ta sklop potem sodijo tudi programi specializacij in prekvalifikacij, ki še dodatno omogočajo izobraževanje za potrebe in pogoje delovnih mest.

Našteti programi so namenjeni zlasti brezposelnim osebam, nato osebam, ki jim grozi brezposelnost, in nenazadnje mladini, ki konča izobraževanje. Čeprav so ti programi povezani z rednim izobraževalnim sistemom, pa se pogosto v večini primerov izvajajo v izobraževalnih centrih, ki so povezani v poseben sistem izobraževanja za potrebe na trgu delovne sile.

2.6.1.3. Programske naloge

Kar se tiče programskih nalog aktivne politike zaposlovanja, morajo biti ukrepi ena najbolj smotrnih intervencij države. Zaradi tega bo potrebno uvesti subvencije za pokrivanje obveznosti iz davkov in prispevkov za novo sprejete delavce pri majhnih pravnih osebah, kot so obrtniki in mala podjetja, in sicer za določen čas; kar bo tako obogatilo, kot tudi dopolnjevalo, gospodarsko strukturo ter omogočilo širjenje zaposlitvenih možnosti. Tako pa bo potrebno razviti aplikacije izobraževalnih programov za brezposelne in presežne delavce ter finančno pomoč pri pridobivanju novih znanj že zaposlenih delavcev, to pa zato, ker so to procesi preoblikovanja, načrtovani dolgoročno in ne kratkoročno. (Pirher, 1992)

Naslednji ukrep, s katerim se vsaj začasno rešuje brezposelnost, so javna dela. Poleg tega, da javna dela omogočajo integracijo in usposabljanje brezposlenih oseb za trajno zaposlitev, pa prav tako nudijo vključitev v program izobraževanja in usposabljanja, s pomočjo katerih lahko posameznik še dodatno dobi možnosti za trajno zaposlitev. pri vključitvi v izobraževanje imajo prednost osebe, ki si pridobijo sofinanciranje stroškov izobraževanja s strani delodajalca, kar mogoče omogoča večje možnosti za trajnejšo zaposlitev.

2. 6.1.4. Samozaposlovanje in samoprodukcija

Poleg vseh naštetih ukrepov in programov javnih del, pa si država prizadeva, da bi brezposelne osebe spodbudila k temu, da bi si sami poskušali poiskati zaposlitev pri delodajalcih ali pa da bi se zaposlili preko drugačnih oblik zaposlovanja, kot sta *samozaposlovanje* in *samoprodukcija*.

" Samozaposlovanje lahko opredelimo kot družbeno priznano in varovano obliko dela in proizvodnje, ki je vključena v sistem formalne ekonomije. Samozaposlenost se vzpostavlja s pomočjo trga blaga, pomeni torej neposredno odzivanje producentov na trg blaga in ne neposredno prek trga delovne sile. " (Svetlik, 1985 : 173-174)

Za odpravljanje brezposelnosti bo imelo prav samozaposlovanje pomembno vlogo, saj je usmerjeno na posameznike, manjše skupine in je naravnano na delo z družbenimi sredstvi, ki so namenjeni za proizvodnjo. To zaposlovanje poteka brez trga delovne sile in pomeni avtonomno reagiranje posameznikov ali skupin na trg blaga.

Res pa je, da je potrebno tudi za to obliko določeno znanje in izobrazba in ni vedno nujno, da je dokončana redna izobrazba zadostna in ustrezna za to obliko zaposlovanja. Zato je najverjetneje potrebno dodatno

izobraževanje in usposabljanje; ta oblika zaposlovanja je zelo primerna, da si posameznik izboljša in izpopolni svoje znanje.

Druga oblika je

" samoprodukcija, ki pomeni neblagovno obliko proizvodnje oziroma neposredno zadovoljevanje potreb posameznikov, družin in manjših skupin. " (Svetlik, 1985:195)

Samoprodukcija se kaže v razvijanju samopostrežnega gospodarstva, krepitev neformalne bele ekonomije ter v stapljanju proizvodnih in potrošnih funkcij. To pomeni, da se nekatere delovne aktivnosti selijo iz formalne v neformalno ekonomijo, kar h krati zmanjšuje število delovnih mest in odpravlja potrebe po zaposlovanju. S tem se spreminja pomen brezposelnosti in lahko rečemo, da se srečujemo s koristno brezposelnostjo.

3. NASVETI ZA IZBOLJŠANJE IZOBRAŽEVANJA

Dejanje šole in njene edukacije je neprodušno zalito z odločanjem družbeno-politične instance, kot je ministrstvo za šolstvo in šport oziroma z odločanjem na novo uzakonjenih šolsko-upravnih ustanov in služb.

Ta zaprtost odločanja še naprej vodi v togi sistem izobraževanja in ne nudi dovolj možnosti za pojav novih, modernih, drugačnih metod izobraževanja, ki bi morda doprinesle po eni strani večjo aktivnost in izobraževanje učiteljev, po drugi strani pa bi doprineslo bolj dinamičen izobraževalni proces in večjo aktivnost učencev, tako pa še vse temelji bolj ali manj na instrumentalizmu in pripomočkih.

Tako je vsa nova šolska zakonodaja oblikovana v luči instrumentalizma, to je v luči filozofije pripomočkov za uresničevanje cilja in sredstev države in družbe. (Novak, 1995)

Zaradi tega je demokratičnega dela in izobraževanja v tako zastavljeni in uzakonjeni novi šoli bore malo ali pa nič. Za boljše uresničevanje socialnih pravic pri izobraževanju bi bilo potrebno narediti nekaj v tej smeri, da bi izobraževalni sistem bil bolj demokratičen in inovativen, čeprav bi potem država morala več prispevati za izobraževanje.

Eden izmed problemov, ki se pojavlja, je ta, kako je možno pripeljati čim več učencev na čim višjo raven znanja in kulturo, ki bi dvignila nivo izobraževanja pri nas. Novak predlaga, da je ena izmed rešitev tako v stalnem izobraževanju ne le učencev, temveč tudi učiteljev, medsebojni izmenjavi učiteljev in njihovih izkušenj, ne le na nacionalni, temveč tudi na mednarodni ravni. Te rešitve naj bi pripeljale do višje ravni znanja in kulture in s tem bi se lahko naše šole lažje in hitreje vključevale v evropske tokove izobraževanja. (Novak, 1995)

Na področju izobraževanja oziroma šolstva se pojavlja tudi vprašanje, ali je šolstvo posredno ali pa neposredno odvisno od države, saj to v veliki meri pojasnjuje tako financiranje kot samostojnost izobraževalnega sistema in na podlagi tega tudi pojasnjuje, kolikšne so možnosti za uvedbo novih sprememb in novih metod.

Do sedaj je bil izobraževalni sistem bolj ali manj neposredno odvisen od države in zaradi tega se pojavljajo togi in obvezni učni programi, ki ne dopuščajo dosti kreativnosti in razvijanja. V primeru redukcije je temelj bolj na izbranih učnih vsebinah in ta prenos vodi bolj k pozitivističnemu odnosu do znanja. V tem primeru bi se šola uveljavila kot tradicionalna, a odprta korporativna ustanova, ki bi bila demokratična v stabilnosti, to pa bi dosegla s pomočjo osvobajajoče postmoderne umetnosti. (Novak, 1995)

To bi pripeljalo do tega, da bi učni program imel poleg obveznega dela, ki je namenjen vsem, tudi dodatek, ki je primeren za sposobnejše otroke na ta način bi se obdržal obvezni učni program, hkrati pa bi se vpletlo zahtevnejše in bolj ustvarjalno delo za sposobnejše otroke, ki bi s tem dobili večjo obremenitev in večjo odgovornost. To bi pripomoglo k temu,

da bi se bolj zanimali za izobraževanje in bi s tem bolj razvijali svoje sposobnosti in potenciale, na drugi strani pa bi tudi učitelji postali samostojni.

Na ta način bi izobraževalni proces postal bolj kompleksen in z večjo možnostjo izbire; posamezniku bi dajal večje možnosti za uveljavljanje svojih socialnih pravic, kar se tiče izobraževanja.

Šolanje mora biti zastavljeno in narejeno tako, da mora omogočiti normalno nadaljevanje v primernih smereh in na primernih stopnjah. Zato je potrebno uskladiti splošno izobraževanje s tehničnimi, delovodskimi in poklicnimi šolami. (Novak, 1995)

4. ŠTIPENDIRANJE

Kot naslednji socialni ukrep s strani države pri izobraževanju naj omenim štipendije oziroma štipendiranje. Preko tega socialnega ukrepa država skuša uveljaviti načelo enakosti izbire izobraževanja, ga še bolj približati posamezniku in s tem zagotoviti, da so socialne pravice še bolj dostopne vsakemu posamezniku. Ta sicer indirektni ukrep, v povezavi med izobraževanjem in zaposlovanjem, še bolj omogoča, da vsak posameznik pridobi prvo stopnjo v svet zaposlovanja.

Po 55. členu Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (v nadaljevanju ZZZB) se v štipendiranje vključujejo tako kadrovske štipendije, kot tudi republiške štipendije in štipendije za nadarjene, poleg teh štipendij pa se v to poglavje štejejo še dajajnje jamstva in subvencioniranje obrestne mere za najeta posojila za študij. (Dejan, 1999)

Tu lahko vidimo, da država ne nudi le običajne oblike štipendije, temveč študentom in dijakom nudi finančno pomoč za najeto posojilo, ki ga vzamejo za svoje šolanje. Pri tem naj omenim, da se je z uvedbo dajanja

jamstva in subvencioniranja obrestne mere za najeta posojila za študij, Slovenija po tej plati približala Evropi in Ameriki, kjer so te možnosti že tradicija in praksa.

4.1. KADROVSKE ŠTIPNEDIJE

Kadrovske štipendije, po 55. členu ZZZB-ja, dodeljujejo organizacije in delodajalci v skladu s svojimi potrebami. To pomeni, da posamezne organizacije in delodajalci razpišejo štipendije oziroma pomoč pri šolanju za tiste kadre, ki jih potrebujejo ali jih bodo potrebovali v prihodnosti. S tem si organizacije in delodajalci zagotovijo potreben kader, štipendist pa ima na ta način zagotovljeno službo ali vsaj nekaj let delovne dobe, saj se v veliki večini štipendisti zaposlijo v podjetjih in organizacijah, ki so jim finančno pomagali pri šolanju.

S kadrovskimi štipendijami država sicer posredno uveljavlja ukrepe socialne politike, vendar na ta način, ne le da posameznikom omogoča podporo pri šolanju, temveč nudi tudi možnost takojšnje zaposlitve po končanem izobraževanju.

4.2. POSOJILO ZA ŠTUDIJ

Na podlagi 58. člena ZZZB-ja se podeljujejo posojila za študij na podlagi jamstva in subvencioniranja obresti v skladu z zakonom kreditodajalca, ki pridobi koncesijo države, ki jo na osnovi javnega razpisa podeli minister, pristojen za delo. (Dejan, 1999)

Na podlagi javnega razpisa, ki ga razpiše država, potem ima vsak posameznik možnost, da poda vlogo za posojilo. S tem posegom je država omogočila, da lahko večji delež posameznikov, ki so vključeni v proces izobraževanja, natančneje študija, nadaljuje svoje šolanje in s tem v popolni meri izpolni svoje socialne pravice oziroma pravice izobraževanja.

4.3. REPUBLIŠKE ŠTIPENDIJE

Največji delež dijakov in študentov pa se poteguje za tako imenovane republiške štipendije oziroma splošne štipendije; le-te ne vežejo posameznika na posamezno organizacijo ali delodajalca.

Po 2.členu Pravilnika o štipendiranju lahko pravico do republiške štipendije uveljavljajo tako vajenci in dijaki kot tudi študentje višjih strokovnih šol in študentje visokošolskih zavodov, ki se izobražujejo po dodiplomskih in podiplomskih študijskih programih z javno veljavnostjo. (Dejan, 1999)

Ko država razpiše republiške štipendije, daje možnost večjemu deležu tistih, ki se izobražujejo, da jim finančno pomaga pri njihovem šolanju. S tem posegom na socialno področje daje možnost posameznikom, da uveljavijo svoje socialne pravice na področju izobraževanja.

4.4. ZOISOVE ŠTIPENDIJE

Nekoliko manjši delež štipendistov, ki so na nek način namenjene določenim posameznikom, zajemajo Zoisove štipendije.

Po 19. členu Pravilnika o štipendiranju so lahko za dodelitev Zoisove štipendije za nadarjene predlagani vajenci in dijaki, študentje višjih strokovnih šol in študentje visokošolskih zavodov, če izpolnjujejo naslednje pogoje:

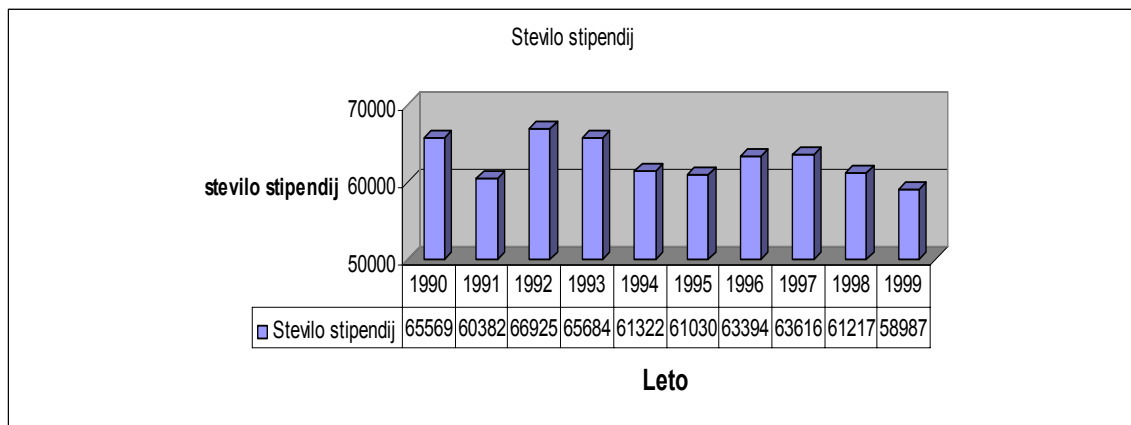
1. da so učenci, vajenci in dijaki dosegli prav dober uspeh, študentje pa, če so dosegli povprečno oceno najmanj 8,0 ;
2. izkazujejo umetniško ali intelektualno nadarjenost,

3. da so državljani Republike Slovenije, Slovenci brez slovenskega državljanstva ali tujci z dovoljenjem za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji in je izpolnjen pogoj vzajemnosti. (Dejan, 1999)

Če pogledamo pogoje, ki so potrebni za pridobitev Zoisove štipendije, se ti od ostalih dveh razlikujejo po tem, da se v tem primeru posameznik ne poteguje za štipendijo ali poda vloge na razpis, temveč ga za dodelitev štipendije predlagajo drugi, glede na njegovo sposobnost in nadarjenost. Razlika je še v tem, da to štipendijo lahko pridobijo tujci, ki se šolajo pri nas, če je izpolnjen pogoj vzajemnosti.

4.5. OSTALI

Po 33. členu Pravilnika o štipendiranju imajo pravico do štipendije tudi udeleženci izobraževanja, ki so vključeni v program izobraževanja brezposelnih oseb. Višina štipendije v tem primeru je enaka višini osnovne štipendije brez zvišanja in dodatkov. Medsebojne pravice in obveznosti v času štipendiranja in po njem uredita Zavod in štipendist s pogodbo. (Dejan, 1999)

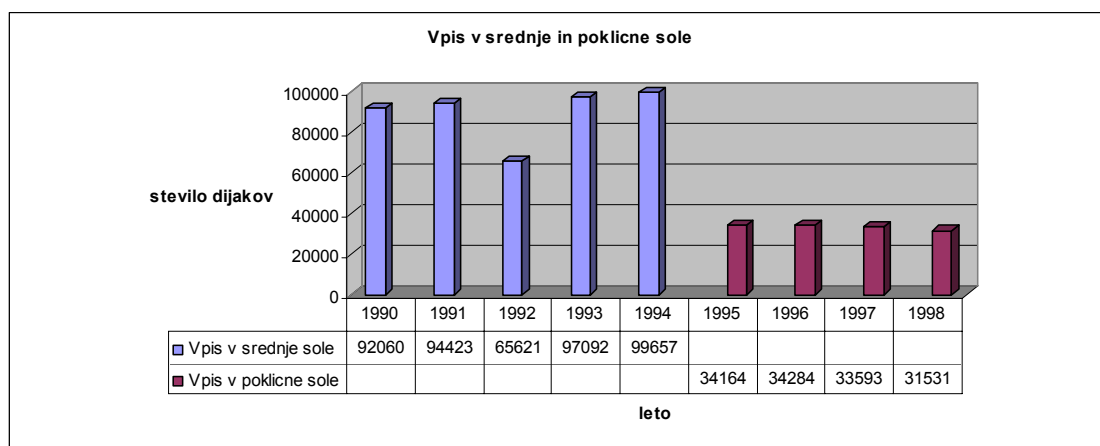

graf 4.16. : Število Štipendij, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

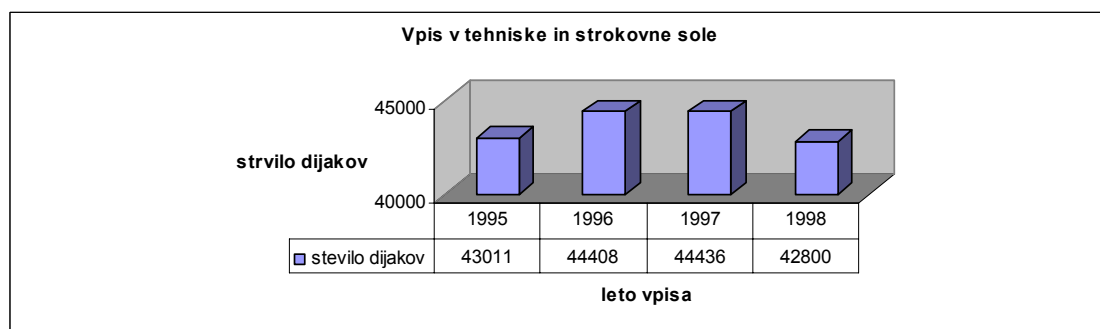
Na podlagi grafa vidimo, da se število štipendij z leti zmanjšuje in razlago za to je moč iskati v tem, da obseg štipendij in sredstva iz državnega proračuna, ki so namenjena za to področje, ostajajo enaka, zaradi večjega števila dijakov in študentov pa se povečuje število kandidatov za štipendije. Zaradi tega prihaja do neenakega razmerja med številom štipendij in kandidati. To dejstvo pa ne ovira mladih, da ne bi strmeli za čim boljšo izobrazbo.

5. STATISTIČNA ANALIZA

5.1. Vpis na posamezne šole

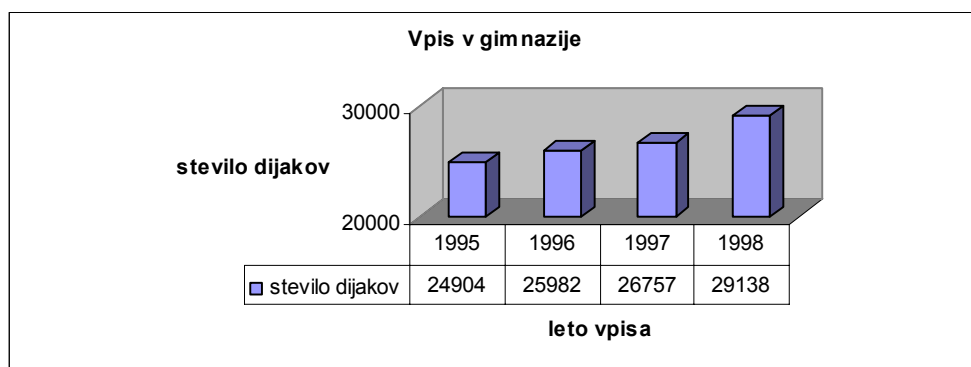

graf 5.17. : Vpis v srednje in poklicne šole, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

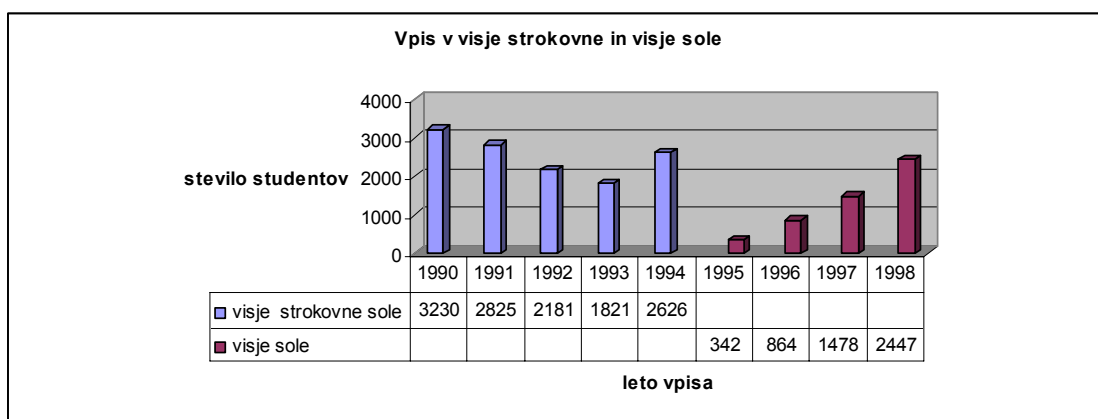

graf 5.18. : Vpis v tehniške in strokovne šole, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

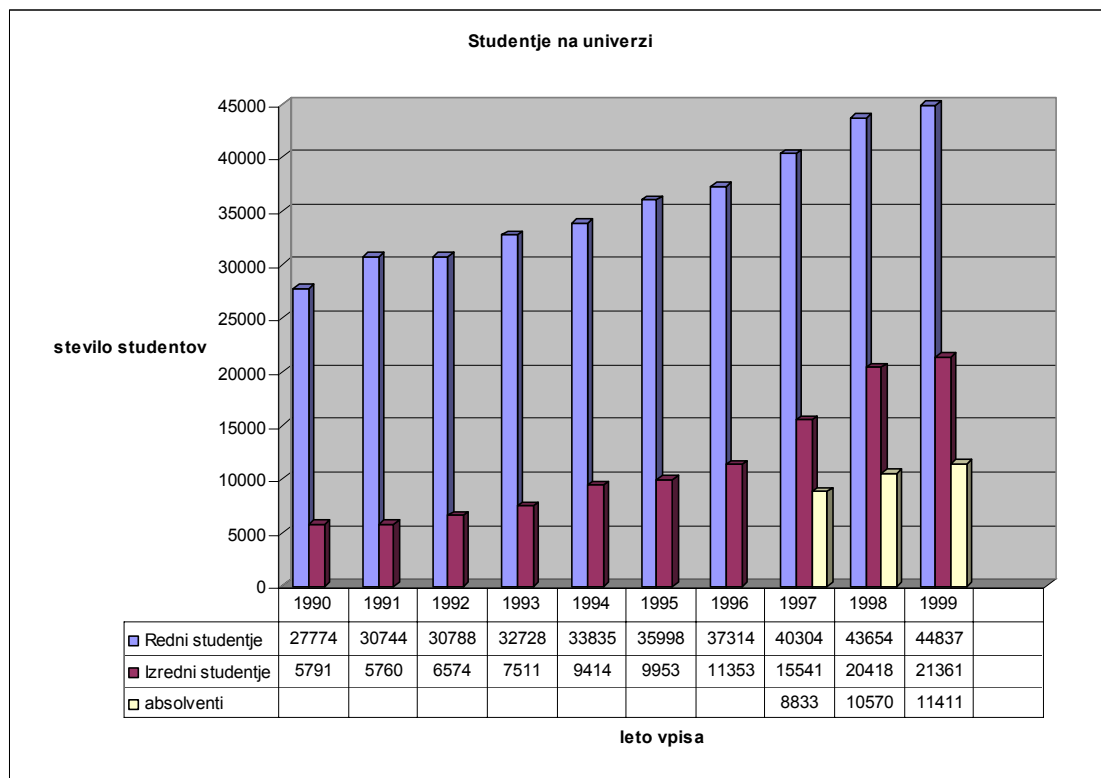

graf 5.19. : Vpis v gimnazije, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 5.20. : Vpis na višje strokovne in višje šole, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

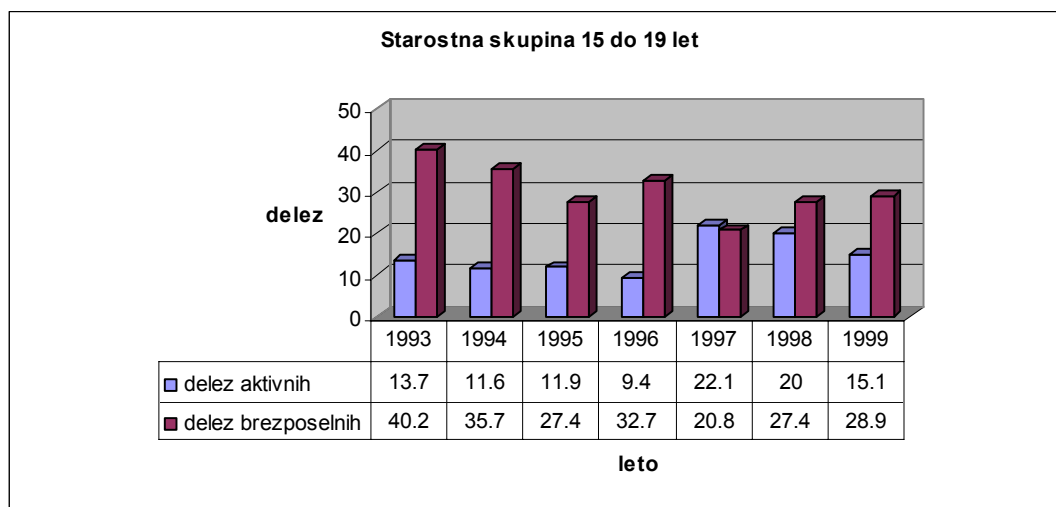

graf 5.21. : Vpis študentov na univerze glede na vrsto študija , Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

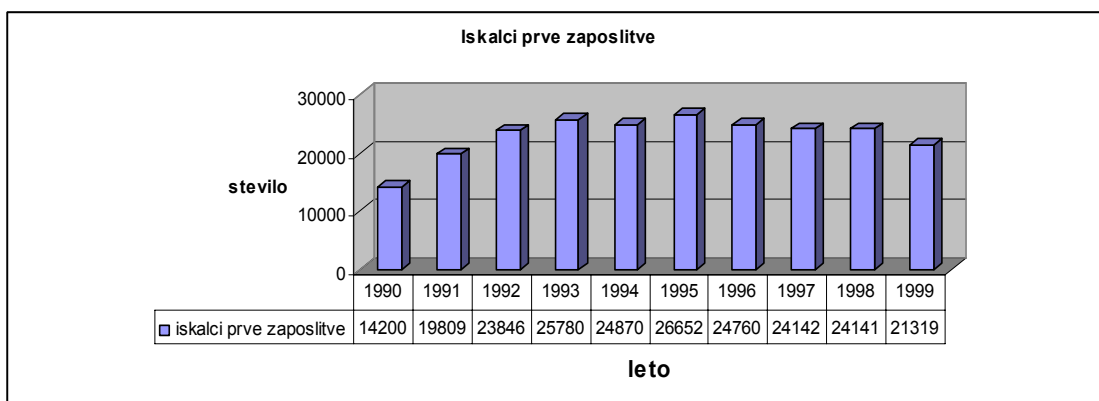
Če pogledamo vpis na posamezne šole, vidimo, da se delež vpisa povečuje zlasti na tistih šolah, ki nudijo možnost nadaljnega šolanja in večjo in pestrejšo izobrazbo. To dokazuje, da se čedalje več mladih bolj zaveda, da je dobra in kakovostna izobrazba vse bolj pomembna in da bodo imeli zagotovljeno boljšo prihodnost le, če širijo in poglobljajo svoje znanje.

Upad vpisa na tehniških in strokovnih ter poklicnih šolah je moč iskati v tem, kot sem že večkrat omenila, da v času gospodarskih in ekonomskih sprememb ta izobrazba in ti poklici nimajo bleščeče prihodnosti. Dokler se ne bo opravila temeljita reforma teh programov, se bo vpis na te šole zmanjševal, saj mladi vidijo, da se delež brezposelnih oseb veča prav v skupinah s tako izobrazbo.

5.2. Analiza delovne aktivnosti in brezposelnosti v nekaterih starostnih skupinah

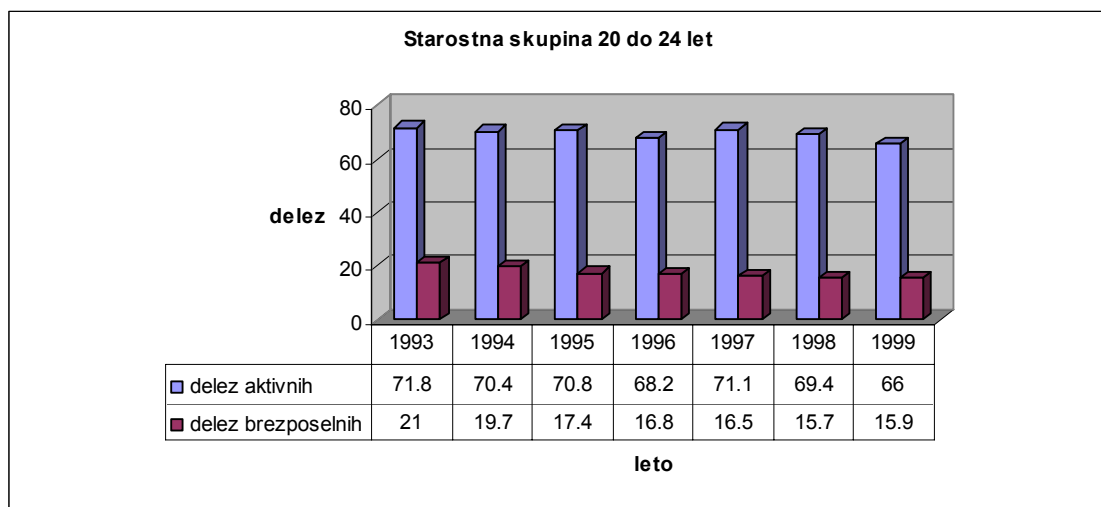

graf 5.22. : Starostna skupina 15 do 19 let, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 5.23. : Iskalci prve zaposlitve, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

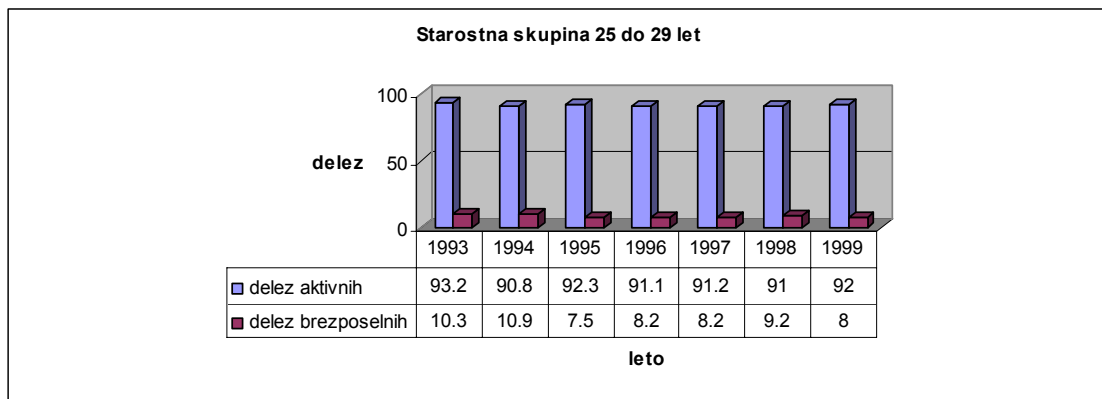
V starostni skupini 15 do 19 let vidimo, da se vse skozi pojavlja večji delež brezposelnih oseb. Čeprav je leta 1997 bilo razmerje delovno aktivnih in brezposelnih približno enako, pa je vzorec po tem letu tak, kot sem omenila. V to skupino v veliki meri sodi tista populacija mladih, ki konča osnovno šolo in se ne odloči za nadaljne šolanje, ter dijaki s srednjo šolo z dvo- ali tri-letnim programom. V današnjih razmerah je s to izobrazbo težko dobiti zaposlitev. Prav tako lahko ta delež brezposelnosti predstavljajo iskalci prve zaposlitve (graf številka 18), ki jih je ravno največ prav v tej starostni skupini.

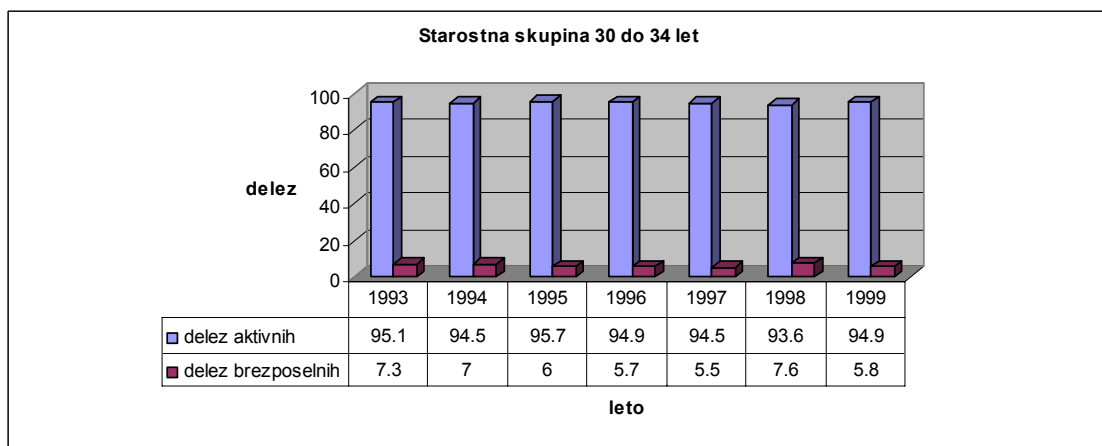
graf 5.24. : Starostna skupina 20 do 24 let , Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

V tej starostni skupini je situacija drugačna kot prej omenjeni, tukaj je večji delež tistih, ki so delovno aktivni. To lahko razložim s tem, da se v tej starostni skupini nahaja populacija mladih, ki so končali gimnazije in 4- ali

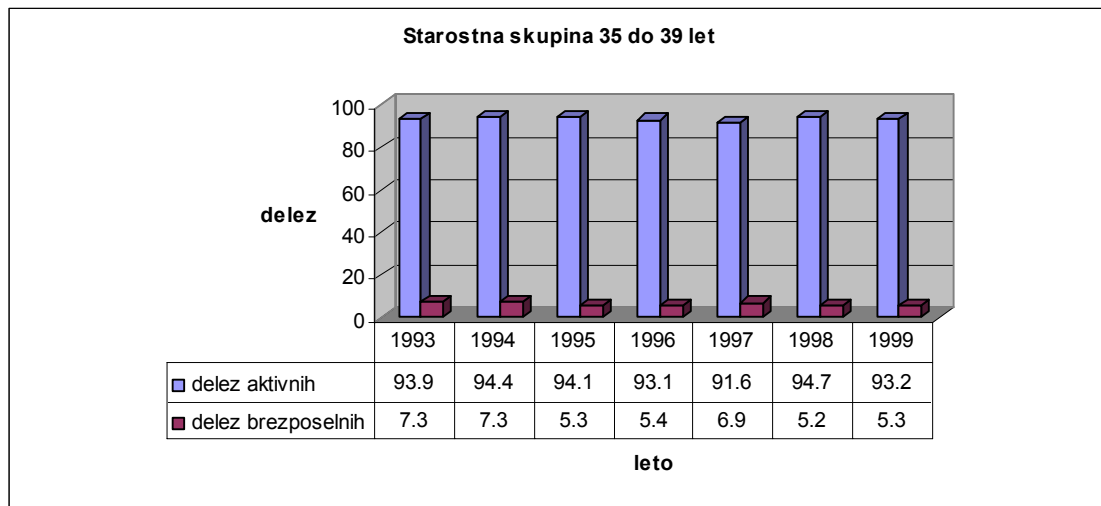
5-letne programe ter so se odločili za nadaljni študij, kot tudi študentje visokih šol ter univerz. Ti programi nudijo boljše možnosti za zaposlitev in tudi v večini primerov mladi iz te starostne skupine, ravno zaradi izobrazbe, prej najdejo in dobijo zaposlitev.

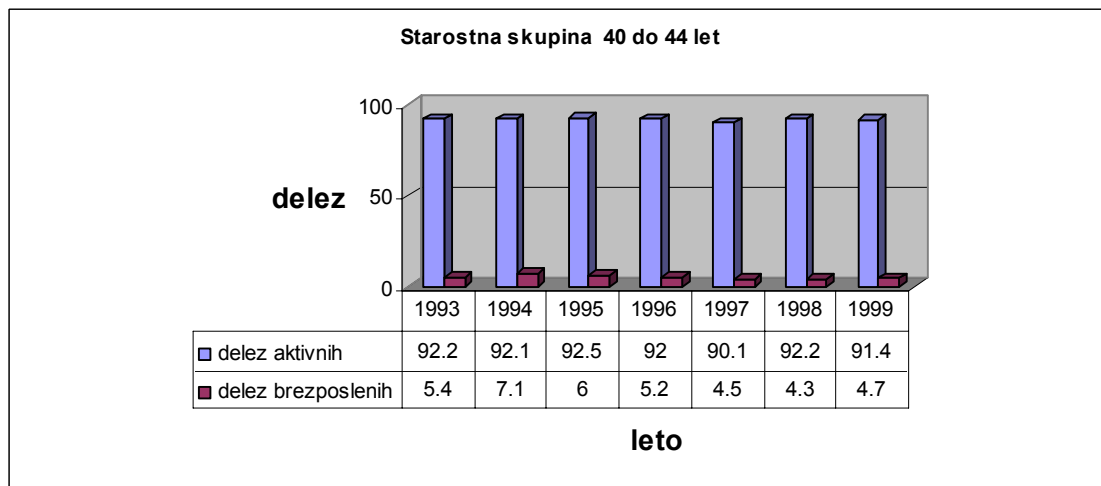
graf 5.25. : Starostna skupina 25 do 29 let, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

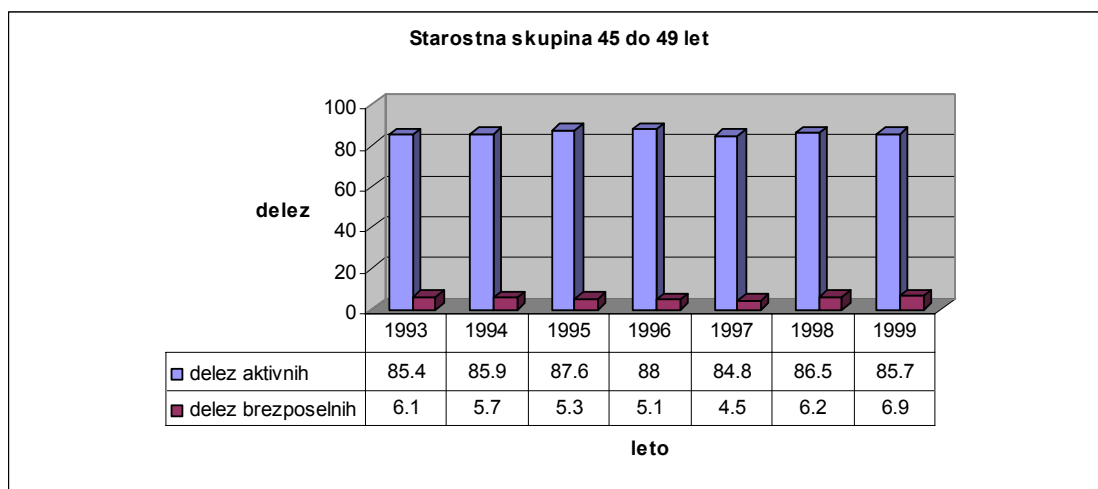
graf 5.26. : Starostna skupina 30 do 34 let , Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 5.27. : Starostna skupina 35 do 39 let , Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 5.28. : Starostna skupina 40 do 44 let, Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

graf 5.29. : Starostna skupina 45 do 49 let , Statistični letopis Republike Slovenije 1996, Statistični letopis Republike Slovenije 2001

Kar se tiče starostnih skupin v grafih od številke 5.25. do 5.29., je razmerje med deležem delovno aktivnega prebivlastva in brezposelnosti bolj ali manj enako, v vseh teh skupinah namreč prevladuje velik delež delovno aktivnih in majhen delež brezposelnih oseb. To so v večini tiste starostne skupine, katerih posamezniki ostajajo zaposleni do upokojitve. Zlasti od starostne skupine 30 do 34 let in naprej, je vključena tista populacija, ki se je zaposlila pred letom 1990 ali pred nastajajočimi družbenimi, ekonomskimi in gospodarskimi razmerami, ko ni bilo takih problemov glede zaposlitve.

Vendar pa se ob trenutnih gospodarskih razmerah in velikem odpuščanju delavcev pojavlja vprašanje, ali se bo ta struktura nadaljevala ali pa se bo zaradi omenjenih razlogov in dejavnikov spremenila in postala obratna. To pa žal dokazuje dejstvo, da izobraževanje ni vedno in v celoti tisti dejavnik, ki vpliva na to, ali posameznik dobi zaposlitev ali ne.

6. ZAKLJUČEK

Namen mojega diplomskega dela je bilo predstaviti izobraževalno politiko pri nas, kakšne so možnosti in načini izobraževanja ter pogoji. Iz same vsebine diplomskega dela je razvidno, da obstaja v Sloveniji široka in pestra ponudba izobraževanja, od državnih ustanov, do zasebnih ustanov in ustanov s podeljeno koncesijo, ki omogočajo posamezniku, da sam izbere njemu najprimernejšo pot izobraževanja.

Vsaka stopnja izobraževanja nudi posamezniku določeno znanje in izobrazbo, s katerimi lahko razpolaga v nadaljnjem življenju in ki mu omogočajo, da lahko izbira med različnimi potmi, ki so mu dane.

Čim višja je ta stopnja izobraževanja, tem večja je izbira programov ter možnosti in znanje postaja bolj pestro.

Lahko rečem, da je kljub nekaterim oviram in zaprekam politika izobraževanja pri nas dobro razvita in dobro deluje, saj resnično nudi vsakemu posamezniku, da sam izbere način in vrsto izobraževanja. Poleg tega pa država s pomočjo štipendij pomaga in približa posamezniku možnosti nadaljnjega izobraževanja.

Če primerjamo statistične podatke, lahko vidimo, da sicer vpis otrok v osnovno šolo z leti upada, vendar pa se vpis v nadaljnje stopnje izobraževanja povečuje kljub zmanjševanju števila štipendij. Povečuje se delež otrok v gimnazijah in visokošolskih zavodih, kar pomeni, da se čedalje več otrok odloča za nadaljevanje izobraževanja, ki prinaša boljšo

izobrazbo in s tem boljšo možnost za boljšo delovno kvalifikacijo in zaposlitev.

Iz navedenega lahko sklepam, da se v času, ko se zaradi gospodarskih in družbenih sprememb spreminja stopnja delovne aktivnosti in brezposelnosti,

zahteva čedalje višja in pestrejša izobrazba,

Če pogledam segment povezave izobraževanja in zaposlovanja s strani napisanega in grafične primerjave, lahko rečem, da se je glavna hipoteza mojega diplomskega dela, da je izobraževanje potrebno za zaposlovanje, potrdila. Kot je moč razbrati, se povečuje vpis v gimnazije in visokošolske zavode kar dokazuje, da se je brez znanja danes težko oziroma skorajda nemogoče zaposliti. To dokazuje tudi to, da že obstoječi poklici in delovna mesta zahtevajo dodatno izobraževanje (bodisi v obliki seminarjev in delavnic, bodisi v obliki dodatnega izobraževanja preko ljudskih univerz) in dokvalifikacijo, saj že pridobljeno znanje pogosto ne zadostuje več; odrasli se ponovno odločajo za vpise v osnovno in srednjo šolo; brezposelnost pa se skuša omiliti z izobraževalnimi programi APZ. Tako se proces povezave med izobraževanjem in zaposlovanjem nadaljuje tudi po končanem šolanju, že v fazi zaposlitve, kar dokazuje, da je izobraževanje potrebno vseskozi in da je to proces, ki se skorajda nikoli ne konča.

Glede hipoteze, da vsaka stopnja izobraževanja vodi na posamezno stopnjo oziroma kvalifikacijo poklica v sistemu zaposlovanja, lahko rečem, da le-ta v taki obliki velja najbolj za poklicno in strokovno izobraževanje. Tukaj se najbolj prepletajo niti izobraževalne politike in politike zaposlovanja, saj je to izobraževanje bolj ali manj zastavljeno tako, da resnično usposobi posameznika za določeno vrsto dela, ki ga bo opravljal. Poleg tega pa v tej sferi izobraževanja prihaja tudi do medsebojnih konkretnih odnosov med predstavniki izobraževanja, bodisi ustanovami, bodisi posamezniki in predstavniki iz sfere zaposlovanja. Ta odnos se

najbolj kaže pri tako imenovanih strokovnih praksah, ki se odvijajo skoraj celo poklicno in strokovno izobraževanje.

Kar pa se tiče ostalih sfer izobraževanja, bi težje rekla, da izobraževanje vodi do točno določene kvalifikacije poklica, saj je samo izobraževanje splošnejše in pestrejše in s tem nudi večjo in širšo izbiro kvalifikacije poklica.

Hipoteza, da kljub že pridobljeni izobrazbi in poklicu še zmeraj obstaja možnost dodatnega izobraževanja, se je tudi potrdila. Kot sem lahko ugotovila tekom mojega diplomskega dela, obstaja cela vrsta izobraževalnih institucij, ki omogočajo dodatno izobraževanje in usposabljanje, ne glede na stopnjo in vrsto izobrazbe. S tem je dana možnost, da si vsak posameznik, če ni zadovoljen s svojo izobrazbo ali poklicem ali če to od njega zahteva narava dela, le-to izboljša. Ta možnost dodatnega izobraževanja tako daje tudi možnost, da se dviga in izboljšuje kvaliteta znanja in poklicev.

In če se dotaknem še brezposlenosti in izobraževanja (hipoteza, da je brezposlenost moč omiliti z dodatnim izobraževanjem), lahko ugotovim, da si država preko ukrepov in programov aktivne politike zaposlovanja prizadeva, da bi z dodatnim izobraževanjem in usposabljanjem zmanjšala brezposelnost in vsakemu posamezniku ponuja, da izkoristi možnost. To dokazuje tudi predstavljen nov program APZ za leto 2003 s strani Ministrstva za delo, ki za prihajajoče leto ponuja še boljše ukrepe in programe, ki skušajo čim bolj zmanjšati delež brezposelnosti.

Ob tem pa naj omenim, da ni vse odvisno le od teh programov in ukrepov, temveč v veliki meri, ali bodo ti ukrepi in programi uspešni ali ne, vpliva / odloča ekonomski in gospodarski razvoj. Če se bo namreč tempo stečajev podjetij in množičnega odpuščanja delavcev nadaljeval, kot se to sedaj dogaja zlasti v Prekmurju in Pomurju, ti ukrepi in programi APZ ne bodo imeli velikega učinka in uspeha.

Na koncu bi lahko rekli, da sta izobraževanje in zaposlovanje povezana preko poklicnih kvalifikacij, ki so praviloma definirane kot sposobnosti, ki so pridobljene v formalnem izobraževalnem sistemu, in so priznane in potrjene v tem sistemu v postopku preverjanja, saj vodijo k nacionalnim, regionalnim in lokalnim diplomam, ki jih izdajo ustrezne izobraževalne institucije in strukture. Tako potrjene kvalifikacije so lahko predmet priznavanja v kolektivnih pogodbah in se prevajajo v poklicne klasifikacije ali ožje v klasifikacije opravil. (Ivančič, 1997)

7. LITERATURA

1. Črnak-Meglič, Andreja in Vojnovič, Maja (1992) : " Socialna država-varnost, svoboda, solidarnost " V : Črnak- Meglič, Andreja (ur.) Socialna država-varnost, svoboda, solidarnost: Zbornik razprav. Stranka demokratične prenove Slovenije, Ljubljana, str. 9-21.
2. Dejan, Vladimir (1999) : Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (neurejeno in prečiščeno besedilo s komentarjem in podzakonskimi akti), Gospodarski vestnik, Ljubljana.
3. Esping-Andersen, Goesta (1990) : The tree worlds of welfare capitalism. Polity Press, Cambridge, UK.
4. Gielbert, Niel (1983) : Capitalism and the Welfare State.
5. Grajcar, Štefan in Lepenova D. (1997) : " Metodologija klasifikacije poklicev, zaposlitev in učnih smeri v spremenjenih družbeno-ekonomskih pogojih. Klasifikacijski in izobraževalni profili / standardi " . V : Kramberger, Anton (ur.) (1997) : Reforma poklicnega izobraževanja in zakonodajne klasifikacije: Konferenca, Bled 4. in 5.

- april 1997, FDV, Univerza v Ljubljani, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, stran 35-43.
6. Ivančič, Angela (1997) : " Klasifikacije, pridobljene izven sistema formalnega izobraževanja, in uradne klasifikacije " . V : Kramberger, Anton (ur.) (1997) : Reforma poklicnega izobraževanja in zakonodajne klasifikacije: Konferenca, Bled 4. in 5. april 1997, FDV, Univerza v Ljubljani, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, stran 77-85.
  7. Juren, Peter (ur.) (1996) : Zakoni s področja vzgoje in izobraževanja - Zakon o gimanzijah, Zakon o izobraževanju odraslih, Zakon o osnovni šoli, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Zakon o vrtcih. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
  8. Kramberger, Anton (1997) : " Sistemski akterji preнове poklicnega izobraževanja, njihove naloge in vloga različnih klasifikacij pri analizi povezovalnega problema trga dela v Sloveniji " . V : Kramberger, Anton (ur.) (1997) : Reforma poklicnega izobraževanja in zakonodajne klasifikacije: Konferenca, Bled 4. in 5. april 1997, FDV, Univerza v Ljubljani, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, stran 9-34.
  9. Krek, Janez (ur.) (1995) : Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS : Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana.
  10. Kozmik, Vera in Salecl, Tanja (ur.) (1999) : Zakoni o enakih možnostih: primerjalna analiza. Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko, 1999, Ljubljana.
  11. Mishra, Ramesh (1990) : The welfare state in capitalist society. Horverster Wheatshe, UK.
  12. Muršak, Janko (1997) : " Cilji prenov sistema poklicnega in strokovnega izobraževanja v Sloveniji " . V : Kramberger, Anton (ur.) (1997) : Reforma poklicnega izobraževanja in zakonodajne klasifikacije: Konferenca, Bled 4. in 5. april 1997, FDV, Univerza v

- Ljubljani, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, stran 35-43.
- 13.dr. Novak, Bogomir (1995) : " Življenje in nova šola ". V : Ocvirk, Drago (ur.) : Slovenska šola in njen čas: Zbornik – Simpozij Cankarjev dom, 6., 7.1. 1995. Družina, Ljubljana. str. 49-64.
  - 14.Offe, Claus (1985) : Družbena moč in politična oblast. Delavska enotnost, Ljubljana.
  - 15.dr. Pediček, Franc (1995) : " Nova šolska zakonodaja v luči loma današnje paradigme znanosti " . V : Ocvirk, Drago (ur.) : Slovenska šola in njen čas : Zbornik –Simpozij Cankarjev dom, 6., 7.1. 1995. Družina, Ljubljana, str. 34 – 48.
  - 16.Pirher, Sonja in Puhar, Jožica (1992) : "Delo in zaposlovanje " . V : Črnak-Meglič, Andreja (ur.) Socialna država-varnost, svoboda, solidarnost: Zbornik razprav. Stranka demokratične preнове Slovenije, Ljubljana, str. 21 – 36.
  - 17.Pirher, Sonja (1997) : " Značilnosti in pomen klasifikacij za operativno in strokovno-analitično delo na področju zaposlovanja " V : Kramberger, Anton (ur.) (1997) : Reforma poklicnega izobraževanja in zakonodajne klasifikacije: Konferenca, Bled 4. in 5. april 1997, FDV, Univerza v Ljubljani, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, stran 99-108.
  - 18.Rus, Veljko (1990) : Socialna država in družba Blaginje. Domus, Ljubljana.
  - 19.Soros, Gerge (1999) : Kriza globalnega kapitalizma : odprta družba v nevarnosti. Cankarjeva založba, Ljubljana.
  - 20.Svetlik, Ivan (1985) : Brezposelnost in zaposlovanje. Delavska enotnost,Ljubljana.
  21. Šinkovec, Janez (1996) : Pravna, demokratična in socialna država. ČZP Enotnost, Ljubljana.
  - 22.Šlandler, Veronika (1997) : " Poklicno izobraževanje in klasifikacije " . V : Kramberger, Anton (ur.) (1997) : Reforma poklicnega

- izobraževanja in zakonodajne klasifikacije: Konferenca, Bled 4. in 5. april 1997, FDV, Univerza v Ljubljani, Center RS za poklicno izobraževanje, Ljubljana, stran 69-76.
23. Štrajn, Darko, Kolenc, Janez in Šimenc, Maja (1988) : Družbene spremembe in izobraževanje. Pedagoški inštitut, Ljubljana.
24. (2001) : Unescov priročnik za uporabo mednarodne standardne klasifikacije izobraževanja ISCED (1997) : Problemi pri uporabi ISCED-a 1997 v Sloveniji : Zbornik prispevkov. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ljubljana.
25. Vilič-Klenovšek, Tanja in Klemenčič, Sonja (2002) : Svetovanje v izobraževanju odraslih, organiziranost, pogoji in načini delovanja. Andragoški center Slovenije, Ljubljana.
26. Statistični letopis RS 1996, Statistični urad RS , Ljubljana.
27. Statistični letopis RS 2001, Statistični urad RS , Ljubljana.